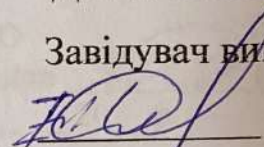

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ ТА
РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

 Ніна РЖЕВСЬКА

« / » _____ 2022 р.

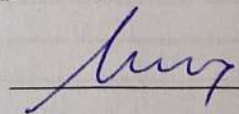
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291 «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ»

Тема: **«УКРАЇНА В ГЕОСТРАТЕГІЇ США В УМОВАХ
ПОСТЫПОЛЯРНOSTЬ»**

Виконавець: здобувач вищої освіти 2 курсу, 208 М групи, Ярмоленко Владислав
Вікторович

Керівник: к.і.н., доц., доцент кафедри міжнародних відносин, інформації та
регіональних студій Дерев'янюк Ігор Петрович

Нормоконтролер

(підпис)

Олексій МЕНДРІН

КИЇВ 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕОСТРАТЕГІЇ США ЩОДО УКРАЇНИ.....	6
1.1. Теоретичні й методологічні підходи до визначення поняття «геостратегія».....	6
1.2. Дослідження геостратегії США щодо України у вітчизняній та зарубіжній політичній науці.....	10
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЕВОЛЮЦІЇ ГЕОСТРАТЕГІЇ США ЩОДО УКРАЇНИ.....	17
2.1. Теоретичні складові геостратегії США щодо України (концепти Heartland / Rimland).....	17
1.2. Місце України в геостратегії США в 90-ті роки ХХ ст.....	24
1.3. Український вектор у зовнішній політиці США у ХХІ ст.....	37
РОЗДІЛ 3. УКРАЇНА ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ПАРТНЕР США В СХІДНІЙ ЄВРОПІ.....	41
1.1. Стратегічне партнерство між Україною та США.....	41
1.2. Ризики зовнішньополітичної стратегії США для України.....	52
1.3. Позиція США щодо війни в Україні.....	56
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	68

ВСТУП

Актуальність теми. Після Другої світової війни Сполучені Штати зазвичай відігравали активну лідерську роль у глобальних інституціях і прагнули розвивати тісні стосунки з союзниками, які поділяють погляди країни на демократію та світовий порядок.

Але в останні роки американці знову задалися питанням, чи виграють Сполучені Штати від такої величезної міжнародної ролі. Багато американців розчарувалися у військовій інтервенції США після тривалих, дорогих війн як в Афганістані, так і в Іраку, що розпочалися після терористичного нападу 11 вересня на США, в результаті якого загинуло майже три тисячі людей. Внутрішні проблеми, загострені фінансовою кризою 2007 року та рецесією, що виникла, посилили сумніви щодо збереження провідної ролі США у світі. Ознаки такого небажання з'явилися під час президентства Барака Обами, але різко зросли за президента Дональда Трампа, який висунув ідеологію «Америка перш за все». Його ізоляціоністська та одностороння політика поширилася на епоху після Першої світової війни, під час якої Сполучені Штати відмовилися від міжнародної участі та лідерства.

Проте сьогодні Сполучені Штати знову демонструють певні ознаки зміни курсу. Президент Джо Байден відкинув деякі політики свого попередника і прагнув відновити Сполучені Штати як лідера на світовій арені, вважаючи, що сильні союзи посилюють могутність США у всьому світі. У своїй першій промові про зовнішню політику на посаді президента Байден заявив світові: «Америка повернулася».

Серед цих викликів майбутнє зовнішньої політики США, а також характер і масштаби її відносин зі світом знову є темою запеклих дискусій. Особливо важливою є геостратегія США спрямована на Україну та подальші кроки пов'язані з вторгненням Росії до України. США демонструють активну підтримку нашій державі і заявили, що переслідують ціль перемоги України та відновлення її територіальної цілісності. Від успіху України у війні також і залежить геополітичне майбутнє США.

Основними науковими працями, що лягли в основу дипломної роботи є наукові роботи таких авторів: В. Бегма, К. Бенхолд, З. Бжезинський, Б. Блер, О. Васильченко

А. Годлюк, Грілл, Дж. Даймонд, І. Дудко, Р. Ковалюк, М. Рабинович, А. Тейлор, К. Чумак.

Мета роботи: аналіз генезису встановлення відносин між Україною і США з моменту проголошення Україною незалежності, визначення основних зовнішньополітичних векторів США як геополітичного гравця;

Досягнення поставленої мети обумовлює необхідність постановки та вирішення наступних **завдань:**

- розглянути теоретичні й методологічні підходи до визначення поняття «геостратегія»;
- дослідити геостратегії США щодо України у вітчизняній та зарубіжній політичній науці;
- розглянути теоретичні складові геостратегії США щодо України (концепти Heartland / Rimland);
- визначити місце України в геостратегії США в 90-ті роки ХХ ст.;
- дослідити український вектор у зовнішній політиці США у ХХІ ст.;
- розглянути стратегічне партнерство між Україною та США;
- визначити ризики зовнішньополітичної стратегії США для України;
- дослідити позицію США щодо війни в Україні.

Об’єкт дослідження: сучасні засади геополітичного становища, зовнішньої політики і геостратегії США.

Предмет дослідження: місце України в сучасній зовнішній політиці і геостратегії США.

Наукова новизна: у роботі було проаналізовано та досліджено тематику американської геополітики на сучасному етапі та місце України у геостратегії США; надані сценарії розвитку американо-українських відносин на найближче майбутнє.

Методологічну основу дипломного дослідження складає сукупність засобів і прийомів наукового пізнання. До них належать загально-філософські, загальнонаукові та спеціальні методи, які забезпечили об’єктивний аналіз досліджуваного предмету. З урахуванням специфіки мети і завдань дослідження використовувалися наступні методи: системний аналіз – для визначення

особливостей встановлення та розвитку основних зовнішньополітичних векторів відносин США з іншими державами; факторний аналіз - для виявлення причинно-наслідкових зв'язків між факторами, що впливають на відношення між Україною і США; сценарний метод – для визначення розвитку Америко-українських відносин у майбутньому.

Для дослідження бралися англомовні джерела та офіційні сайти Міністерств закордонних справ США та України.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Теоретичне значення одержаних результатів полягає у тому, що положення і висновки дипломної роботи доповнюють сучасні дослідження у сфері місця України в геостратегії США. Висновки й положення дипломної роботи можуть слугувати підґрунтям та сприяти подальшому розвитку науки міжнародних відносин у вказаній сфері.

Робота має цільову практичну спрямованість. Сформовані теоретичні положення та висновки можуть бути використані при написанні підручників, навчальних посібників і методичних розробок з навчальних курсів та дисциплін «Міжнародні відносини» тощо для студентів факультетів міжнародних відносин вищих навчальних закладів.

За результатами наукового дослідження було апробовано та опубліковано дві статті у межах наступних науково-практичних конференцій: «Ukraine in US geostrategy in post-bipolar world» («ПОЛІТ – 2022» 16.10.2022, м. Київ) та Theoretical component geo-strategies of the USA regarding Ukraine (Heartland concept) (Круглий стіл «Європейські стандарти освітніх програм: молодь і наука», 04.11.2022, НАУ, м. Київ).

Структурно дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг тексту – 74 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕОСТРАТЕГІЇ США ЩОДО УКРАЇНИ

1.1. Теоретичні й методологічні підходи до визначення поняття «геостратегія»

Слово стратегія походить від давньогрецького «strategēin» (керувати армією).

Три класичні стратегічні питання:

- Хто ми?
- Чого ми хочемо?
- Як ми можемо досягти наших цілей?

Питання «ми» полягає в тому, хто керує державою та/або яким інтересам служить держава? Питання нетривіальне: це буде лише еліта чи етнос чи клан? Відповідь на питання «що» зазвичай міститься в наборі тем під назвою Велика стратегія, яка визначає життєво важливі інтереси держави [1, с.14]

Щодо питання «як», Клаузевіц стверджував, що війна є продовженням політики іншими засобами. Це було неправильно витлумачено як запрошення до війни, але це означало, що війна завжди повинна бути вбудованою в політичні цілі, інакше вона може вийти з-під контролю.

У післявоєнний період ХХ століття в геополітичних дискусіях домінували теорії реалізму та неореалізму. Тому політика сили була і також відома як Realpolitik.

Реалізм: реалізм фокусується на боротьбі за владу. За межами військових альянсів для міжнародної співпраці було мало місця. Теоретично держави розглядалися як монолітні блоки, що перебувають у постійній боротьбі за виживання. Міжнародна система тяжіла до анархії, тому що нічому не можна було довіряти і неможливо було побудувати стабільні структури вищої влади. Влада тут є грою з нульовою сумою (якщо один має більше влади, інший має менше [2, с. 65]).

Неореалізм: неореалізм розглядає можливість міжнародної співпраці в угодах, включаючи співпрацю на тому самому рівні (управління), але зазвичай лише з тінню ієрархії, тут верховенство (гегемонія), яке забезпечує ефективне виконання угод.

Тому міжнародні організації є похідними, тобто лише політикою національних держав; Зрештою, політика завжди створюється державами, що стоять за міжнародною організацією. Розширення міжнародних організацій – це не ізоморфізм, тобто копіювання успішних практик і структур інших організацій, а лише імітація (наслідування моделей), без поділу основної ідеї. Таким чином, на думку неореалістів, глобальне управління може зазнати краху в будь-який момент, коли могутня держава більше не захоче його підтримувати [3, с. 12].

Неореалісти віддають перевагу унілатералізму, або одностороннім діям, тому що завжди можна контролювати, а в глобальних мережах завжди існує небезпека бути втягнутим у щось нецікаве. З цієї точки зору неурядові організації (НУО) діють вибірково та егоїстично.

Підходи до силової політики піддаються критиці в сучасній політології. Важливим аргументом є те, що теорія недостатньо складна, щоб відобразити вже складну реальність.

У 1980-х рр. інституціоналісти також посилювалися на складну взаємозалежність між акторами та глобальну взаємозалежність, особливо в транснаціональних проблемах, де інституції та переговори здаються раціональними та сучасними способами вирішення проблем [4, с. 14].

Політику влади іноді вважають аморальною, оскільки аналіз політики влади зазвичай є описово-пояснювальним, а не нормативно-судовим. Але пояснення – це не просто виправдання, і в політичній науці до них так не ставляться.

В останні десятиліття з'явилися широкомасштабні та оприлюднені геостратегії, включно з «Великою шахівницею» Збігнева Бжезінського 1997 року, в якій він дав рекомендації щодо того, як Сполучені Штати можуть скорегувати свою лідерську позицію в регіоні [5, с. 56].

Проте як прихильники, так і супротивники цих концепцій припускали, що Сполучені Штати як провідна економічна та військова держава зможуть істотно сформувати світовий порядок.

Але у 2017 році Пентагон, а точніше Інститут стратегічних досліджень (SSI) Військового коледжу армії США, опублікував дослідження на основі так званий

сценарій пост-примату, згідно з яким США залишаються найбільшою економічною та військовою державою, але вона більше не може формувати світовий порядок через посилення конкуренції, такої як Китай. Тому геостратегію зараз потрібно переосмислити в нестабільному, багатополлярному світі, де не обов'язково домінують західні цінності. Цей процес тільки почався.

Тенденцією політичної та військової практики є повернення до класичної геостратегії, взагалі не ставлячи під сумнів важливість інституцій та їхні переваги. Сильні політичні дії можуть впливати і навіть визначати дії інституцій; класичним прикладом є право вето в Раді Безпеки ООН. Тенденція дедалі більше спрямована на фізичний і фактичний контроль, а не на спроби примусового виконання чи дотримання зобов'язуючих міжнародних угод.

Важливим припущенням у класичній геостратегії було те, що політичні відносини значною мірою залежать від географічних констеляцій (тобто сусіди є найважливішими) та історії (тобто минулий досвід є основою теперішніх очікувань). Плеяда акторів, як правило, історично зростала [6, с. 15].

Але історія не є об'єктивним параметром, і історичні події в політичних конфліктах часто піддаються суперечливим інтерпретаціям. Крім того, існує небезпека презентизму, коли історія інтерпретується лише з поточної перспективи, а мінливі перспективи та парадигми минулого ігноруються.

Хоча здоровий глузд вважає, що територія, її розташування та наявні ресурси впливають на поведінку держав, географія більше не має детермінованого впливу, тобто держава не має політичних варіантів через свою географію.

Геостратегія – це військова та політична стратегія або метод діяльності, прийнятий для досягнення геополітичних цілей. Геополітика – це наука про вплив географії на політичну природу держав, їхню історію, інститути та особливо відносини з іншими державами.

Рудольф К'еллен вважає, що термін «геополітика» підкреслює роль території, ресурсів і кордонів, які можуть відігравати важливу роль у формуванні глобальних політичних відносин. За словами Доддса, геополітика має справу з міжнародними відносинами, політологією, історією, географією та правом у кінцевому цілому, яке

включає два виміри геополітичного поділу, перший з яких він описує як «класичну геополітику», яку він каже: досліджує вплив «фізичної географії на політичні дії» [7, с. 21].

«Критична геополітика», яка «підриває поняття географії як пасивного фону для міжнародних справ і досліджує соціально сконструйовану природу географічних вимог. За словами Доддса, «донині геополітику широко розуміють як дисципліну, що займається впливом географічного простору на державну політику».

Геополітична думка виникла в період великих змін у відносинах сил, особливо в країнах, які активно займалися покращенням свого статусу. Двома класичними західними виразниками морської були Альфред Тайер Махан і Джуліан Корбетт. За словами Махана, управління морем було домінуючою темою в європейській історії з початку епохи досліджень. Світовий океан він бачив як одну величезну магістраль, що з'єднує світове господарство. Він побачив світ, економіка якого ставала все більш глобальною.

Країни дедалі більше залежали від торгівлі, що на той час означало вихід до моря. Для нього моря були магістралями. А.Т. Махен, «Вплив морської сили на історію 1660-1783», опублікований у 1890 році, містить першу загальну теорію морської стратегії. У боротьбі за панування морська сила завжди матиме перевагу, оскільки торгівля домінує у світі.

Суть теорії Махана полягала в тому, що нація може бути сильною, лише якщо вона матиме засоби контролю над морями проти будь-якої загрозованої морської сили, і це був єдиний спосіб отримати цей стратегічний прибуток. Махен стверджував, що стратегічна перемога досягається тільки за допомогою морської сили [8, с. 14].

За словами Ахтаара, «стратегія стосується того, як уряд використовує військову силу для досягнення своїх інтересів». Він додав, що «загальна стратегія має включати інструменти політичної, економічної та військової політики, а «вивчення стратегічних та оборонних питань є суспільно корисним у контексті їх важливості для сучасної політики, спрямованої на розвиток спільноти національної безпеки».

Стратегічний регіон можна визначити як регіон, де поєднуються інтереси держави та розглядається можливість використання інструментів політичної, економічної та військової влади для захисту її інтересів.

Влада сьогодні проявляється в контролі над людьми, територіями, ресурсами та інформацією, а відповідні заходи також відомі як геополітика або геостратегія. Влада в цьому контексті – це здатність примушувати щось проти волі інших [9, с. 5].

Існують різні визначення геополітики, але стрижнем визначення є політика влади, а геостратегія є основною концепцією.

1.2. Дослідження геостратегії США щодо України у вітчизняній та зарубіжній політичній науці

В історії небагато прикладів, коли наукові дослідження та ідеї одного дослідника визначали геополітичну стратегію всієї держави, до того ж втілювалися в ряд зовнішньополітичних рішень і дій, спрямованих на реалізацію цієї стратегії. До цих вчених, безумовно, належить американський політолог, соціолог, проф. Збігнєв Бжезинський (1928–2017). За даними всесвітньо впливового Центру стратегічних і міжнародних досліджень (CSIS), навіть після відставки президента Джиммі Картера (1977–1981) з посади радника з національної безпеки (1977-1981) З. Бжезинський продовжував справляти сильний вплив на зовнішню політику США. Він залишався найближчим довіреною особою та консультантом усіх наступних президентів США, включаючи Барака Обаму [13, с. 3].

Не всі його геополітичні ініціативи та рекомендації знайшли практичне застосування. Водночас саме його знання та розуміння європейського напрямку зовнішньої політики надали йому величезний авторитет і вплив не лише у Вашингтоні, а й далеко за його межами. Так, 13 травня 1997 р. за вагомих особистий внесок у зміцнення українсько-американського співробітництва Президент України Л. Кучма нагородив професора Збігнєва Бжезинського орденом «За заслуги» III ступеня, а 28 березня 2008 р. Президент України В. Ющенко нагородив його орденом князя Ярослава Мудрого III ступеня за визначну громадську діяльність та розвиток

відносин між Україною та США. У цьому контексті дослідження геополітичної стратегії З. Бжезинського щодо України, виявлення основних етапів її становлення та чинників, що сприяли її адаптації, мають не лише наукове значення, а й допоможуть краще зрозуміти місце України в сучасній американській геостратегічній концепції [14, с. 44].

Українським питанням З. Бжезинський зацікавився з кінця 1940-х років, вивчаючи вади та недоліки радянської політичної системи під час навчання в університеті. Частково це знайшло відображення в тексті його дипломної роботи «Російсько-радянський націоналізм» (Russian-Soviet nationalism, 1950) після закінчення університету Макгілла (McGill University, Montreal). Як невпинний ідеологічний супротивник радянської системи, він шукав і намагався зрозуміти її слабкі місця, а потім, нарешті, висвітлив одну з її найсерйозніших дірок — національне питання. За словами самого Бжезинського, це дозволило йому передбачити розпад СРСР на цьому ранньому етапі його наукової кар'єри: «Я відчував, що Радянський Союз прагнув бути єдиною державою, але насправді це була багатонаціональна імперія в епоху націоналізму. Тому були всі підстави очікувати розпаду Радянського Союзу. Пізніше я мав можливість виступати за політику прискорення процесу» [15, с. 3].

І це були не просто слова. За висновками експертів ЦСМД, якщо і можна було когось назвати «архітектором» процесу розпаду СРСР, то це З. Бжезинського. Українська РСР, найбільша після РРФСР радянська республіка з історією національного визволення, закономірно й органічно стала одним із ключових аспектів розробленої З. Бжезинським концепції геополітичного протистояння між Заходом і СРСР. За спогадами проф. М. Лабуньки під час лекції в Українській академії мистецтв і наук у Нью-Йорку в 1956 р. Бжезинський заявив, всупереч поширеній думці переважної більшості тодішніх провідних «кремлінознавців», що «українці збережуть свою національну ідентичність, незважаючи на репресії з боку тоталітарного режиму, особливо російського за національним складом».

Водночас З. Бжезинський ніколи не обмежувався лише теоретичними дослідженнями, прагнучи за всяку ціну реалізувати основні концептуальні положення

своїх геостратегічних досліджень. Так, він став головою Американсько-українського дорадчого комітету, співпрацював з Українським науковим інститутом Гарвардського університету. Як радник президента Картера брав участь у звільненні українського дисидента Валентина Мороза у 1979 р. У передмові до англійського видання творів В. Чорновола 1968 р. Бжезинський підкреслює політичне значення національної проблеми в УРСР і зазначає, що «зростання літературного бродіння і національного самоствердження в Україні може призвести до корінних змін, яких неможливо було передбачити». Недарма появу незалежної України на карті Європи З. Бжезинський вважав третьою за історичною значимістю подією ХХ століття після падіння Габсбурзької монархії та поділу світу на два ворожі табори після Другої Світової війни [16, с. 44].

В інтерв'ю 1992 року він пояснив, що саме існування незалежної української держави з понад 50 мільйонами людей означало кінець Російської імперії. Саме з цієї причини на початку 1990-х рр. З. Бжезинського хвилювало насамперед одне питання – закріплення нових геополітичних реалій. Він намагався зрозуміти основні виклики та загрози, які можуть похитнути встановлений статус-кво, і розробив стратегію, спрямовану на запобігання ключовим ризикам і уникнення підривних процесів. Основну загрозу Бжезинський пов'язував зі здатністю Росії в тій чи іншій формі відновити контроль над Україною і поставити її під свій вплив.

Основними факторами ризику на цей період він бачить:

1) те, що гострий кризовий процес у соціальній сфері, фінансовому секторі, промисловості та сільському господарстві незалежної України та руйнування економічних зв'язків, які склалися в історії Радянського Союзу, можуть поставити під загрозу існування суверенної України та призвести до її фінансово-економічної залежності від Росії;

2) загострення соціально-економічних проблем у молодій та незалежній Україні може зробити приблизно 10 мільйонів етнічних росіян, які проживають у головних індустріальних районах країни, серйозним дестабілізуючим фактором. Під виглядом захисту власних прав та інтересів Кремль може тиснути на Україну з метою

отримання для них особливого статусу, який у майбутньому може бути використаний як важіль для підриву державності України [17, с. 11];

3) поглиблення інтеграційних процесів Співдружності Незалежних Держав (СНД) за підтримки Росії.

4) недостатня демократизація української політичної системи та державного управління.

Ще на початку 1990-х років Бжезинський розробив основний стратегічний підхід до усунення цих загроз. Зокрема, він запропонував такі заходи:

1) поглиблення повноцінної участі України в економічному, політичному та військовому співробітництві з Польщею, Німеччиною, Румунією, Угорщиною та Туреччиною. Це не лише сформує нову геополітичну ідентичність України як центральноєвропейської країни та «відділить її від традиційних зв'язків з Євразією через Росію», а й значно підвищить безпеку всередині центральноєвропейських країн і відносини Туреччини з Росією;

2) зберігати обмежені економічні та регіональні зв'язки в рамках СНД, не обмежуючи суверенітет України, не поглиблюючи інтеграцію, інакше СНД стане засобом російського імперського відродження, тільки під іншим виглядом. З цього приводу З. Бжезинський вважає, що подальша доля СНД, у тому числі й можливий розпад, залежить від позиції України на багатьох фронтах, на що він публічно висловлює надію [18, с. 5];

3) демократизація України та її становлення як центральноєвропейської держави є можливістю для самої Росії стати справжньою європейською демократією та покласти край своїй імперській історії за умови, що Росія прийме євроатлантичний шлях України. З. Бжезинський бачить відносини між США і Канадою моделлю для відносин між Росією і Україною

4) «Україна повинна опосередковано, можливо, колись прямо, прагнути стати все більш інтегральною частиною НАТО». Водночас Бжезинський закликав до терпіння, наголосивши, що процес розширення НАТО та відокремлення України від Росії сприймається останньою як надзвичайно болючий і тому до нього потрібно довго звикати.

Однак у середині 1990-х років Бжезинський був переконаний, що у Росії немає іншого вибору, як прийняти нову геополітичну реальність. Бжезинський надав Сполученим Штатам особливу роль у реалізації цих геостратегічних підходів і вважає, що він зобов'язаний донести важливість цієї ролі до нинішньої адміністрації США. Він привітав перехід американо-українських відносин до стратегічного партнерства та підготував конкретні пропозиції, щоб зробити це партнерство «реалістичним». У середині 1990-х років він із задоволенням відзначав дедалі агресивнішу та виваженішу політику США проти зловживання Росією своїм впливом на пострадянському просторі, особливо в Україні [19, с. 33].

Він попередив, що якщо увага США переміститься на інші питання, життєздатність України залишиться під сумнівом, і вона не зможе підтримати національну інтеграцію України. Ми бачимо, що до середини 1990-х років Бжезинський сформулював ключові положення своєї геостратегічної концепції України, яка лягла в основу його відомої книги «Велика шахівниця». Ніяких принципово нових поглядів на Україну він тут не висловлює, лише більш цілісне, виважене та повне викладення. У світовій системі, яка сформувалася як єдина супердержава світу на чолі зі США, Бжезинський позиціонував Україну як важливий геополітичний центр, а Росію розглядав як активного геостратегічного учасника.

Він більш чітко висловився про можливе членство України в Європейському Союзі та НАТО, зазначивши, що через їх розширення Україна матиме можливість вирішити, чи хоче вона стати членом цих організацій. Хоча для виконання всіх необхідних вимог потрібен час, він вважає, що період 2005-2015 років є прийнятним як прийнятний часовий проміжок для початку поступової інтеграції в Україну, щоб зменшити ризики, які можуть виникнути Українці побоюються, що «європейська експансія зупиниться на польсько-українському кордоні [20, с. 3]».

Водночас З. Бжезинський фактично не залишає Росії вибору: відмова від визнання євроатлантичного перевізника України була б рівносильною відмові Росії від Європи та органічній участі в її економічній і політичній структурі, що перетворило б Росію на «євразійську державу» парія», який у кращому випадку зробить його молодим партнером Китаю.

Тому, згідно з висновками Бжезинського, вибір Росії підтримати Європу є єдиним рішенням, яке вона може прийняти. Це питання її виживання, а це означає, що Росії врешті-решт доведеться прийняти євроатлантичний шлях України. Після публікації «Великої шахівниці» (1997) і до ескалації конфлікту на сході України (2014) Бжезинський опублікував багато праць, у яких питання України не варте переосмислення. Він все ще бачить нагальну потребу в посиленні участі США в Україні. На запитання, що б він зробив з Україною, якби був кандидатом у президенти США, Бжезинський відповів: «Я б точно зробив усе можливе, щоб консолідувати присутність США в Україні та розширити її. По-перше, я думаю, що ми посольства занадто малі і нашої присутності недостатньо. Я хочу залучити американський бізнес в Україну, і я хочу зберегти зв'язок між Україною та Центральною Європою, тому що я вірю, що це допоможе зміцнити Україну, чого хоче Європа, у свою чергу, допоможе трансформації Росії. Ось чому я не бачу тісної співпрацю з Україною не як антиросійську політику, а як політику, яка сприяє консолідації демократії в Росії».

У травні 2002 р. Київ оголосив про твердий намір домагатися вступу до НАТО (а на певному етапі й до ЄС), що З. Бжезинський вважав нерозумним, маючи на увазі неготовність України до вступу, ігнорування її сподівань, тим самим під ігнорувати загрозу імперських амбіцій Росії [21, с. 3].

Водночас Бжезинський не став обговорювати конкретні умови вступу України до альянсу, розуміючи, що опір Росії цьому процесу все ще досить сильний, але наполягав на тому, що Україна має мати право зробити остаточний вибір. Питання членства в НАТО на якомусь етапі в майбутньому, це право не повинно залежати від позиції Росії.

«Зрештою, українці, а не росіяни, вирішують своє майбутнє», – наполягав він. За іронією долі, щоб за будь-яку ціну мінімізувати російський вплив в Україні, З. Бжезинський сам поступово став фактором визначення майбутнього країни, а не завжди враховував її бажання. Особливо це помітно щодо перспективи вступу України в НАТО у 2014 році. Бжезинський різко змінив риторику у відповідь на загострення протистояння з Росією через події в Криму та на Донбасі, закликавши

Росію запевнити Україну, що Україна не буде членом коаліції, оскільки не виключає загрози початку холодної війни. Росія вступає в гарячу стадію [22, с. 21].

При цьому його вже не особливо хвилює заявлене українською владою бажання приєднатися до НАТО і те, що він раніше писав з цього приводу. У 2014 році Бжезинський запропонував «фінський стиль» російсько-українських відносин, який мав би взяти за приклад Фінляндію та гарантувати Україні позаблоковий статус, а натомість змусити Росію припинити дестабілізацію України зсередини та відмовитися від своїх зобов'язань щодо України. Руйнування [23, с. 11]. Є плани залучити Україну до «Євразійського союзу», щоб забезпечити подальший розвиток України в європейському напрямку в інших сферах. Це був жорсткий компроміс, і З. Бжезинський знав, що змусити Україну підтримати його буде важко, але «ми повинні керуватися не сентиментами та симпатіями до України», наполягає він, а геополітичною доцільністю [24, с. 2].

Водночас слід визнати, що «фінський стиль» не змінив основи геостратегічного погляду Бжезинського на Україну, а поступки в питаннях НАТО мають тактичний характер. У зв'язку з цим він вважає, що США повинні надати Україні оборонну зброю, оскільки Захід продемонструє Росії серйозний намір захистити незалежний статус України, тим самим не допустивши відродження імперських амбіцій РФ [25, с. 33]. Іншим прикладом є питання Криму, яке Бжезинський також пропонував вирішити шляхом компромісу з Росією без повного повернення до складу України, всупереч офіційній позиції Києва.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ЕВОЛЮЦІЇ ГЕОСТРАТЕГІЇ США ЩОДО УКРАЇНИ

2.1. Теоретичні складові геостратегії США щодо України (концепти Heartland / Rimland)

Геополітична ситуація початку ХХІ століття дала новий поштовх для вивчення регіональних концептів, які формують геополітичний і гео економічний простір Євразії.

Це відроджує концепцію, розроблену Гелфордом Макіндером та його опонентом Ніколасом Спайкменом на початку 20-ого століття. Вони пропонують дуже новий підхід до регіональної геополітичної структури Євразії та визначення функціональної цінності її просторових фрагментів. Основою тлумачення Макіндером ходу всесвітньої історії є те, що світ по суті поділений на ізольовані регіони, кожен з яких повинен виконувати особливу функцію [27, с. 22]. Він вважав, що європейська цивілізація є продуктом зовнішнього тиску. На цій же ідеї ґрунтується його бачення Європи та європейської історії як результату багатовікової боротьби з азіатськими вторгненнями.

Гелфорд Маккіндер стверджує, що європейський прогрес і експансія були стимульовані необхідністю реагувати на тиск з боку азійського центру. Отже, серцевина (Хартленд) (де зосереджена континентальна маса Євразії) є центром геополітичної трансформації всіх історичних масштабів у межах світового острова.

Він зазначив, що Хартленд знаходиться в найбільш вигідному геополітичному положенні. Усвідомлюючи відносність поняття «центральне розташування», Макіндер вказував, що в контексті глобальних геополітичних процесів Євразія знаходиться в центрі світу, а Хартленд займає центр Євразії. Його доктрина припускає, що геополітичні суб'єкти (актори), які домінують у Хартленді, матимуть геополітичний та економічний потенціал, необхідний, щоб зрештою контролювати світовий острів і планету [28, с. 17].

За Макіндером, ретроспективний аналіз військово-політичних і соціально-економічних процесів Хартленда виявляє його очевидну об'єктивну геополітичну та гео економічну єдність.

Він вказав на центральну природу величезного євразійського регіону: недоступний для океанських суден, але кочівники були легкою мішенню в давні часи. Макіндер твердо вірив, що Євразія має стабільні умови для розвитку військово-промислових держав.

Макіндер будує геополітичний простір у вигляді системи концентричних кіл, які умовно розміщують групи опору в центрі землі, що включає басейни Волги, Єнісею, Амудар'ї, Сирдар'ї та два озера Каспійське і Аральське море [29, с. 4].

«Як наслідок, фортеця була майже повністю захищеною від флоту, але сама могла підтримувати значне населення. Народи, які вийшли з неї, покладалися на коней і верблюдов, щоб подорожувати величезними землями, що давало їм мобільність для здійснення набігів на Європу, яка не могла мобілізуватись у відповідь».

З історичних і геополітичних причин ядро стає природним центром сили. Макіндер також знайшов «внутрішній півмісяць», який збігається з узбережжям Євразії. Він назвав їх зонами найбурхливішого розвитку цивілізації. Він включає Європу і Південну Азію, Південно-Західну Азію і Східну Азію. Існує також «зовнішній півмісяць», який включає Великобританію, Південну та Північну Америку, Південну Африку, Австралазію та Японію, які географічно та культурно відрізняються від Внутрішньої Євразії. Він вважав, що історичний процес зосереджений на Хартленді, території, населеній тюркськими племенами, чий вторгнення змусили об'єднати Європу [30, с. 21].

Підводячи підсумок, Макіндер наполягає на багатосторонньому запобіжному заході для збереження контролю над ситуацією в центрі. Одним з них є управління «внутрішнього півмісяця». Він коротко окреслює своє уявлення про Східну Європу як ключ до Хартленда, кажучи: «Хто контролює Східну Європу, той керує Хартлендом, Хто контролює Хартленд, той керує Світовим островом, Хто контролює Світовий острів, той керує Світом» [31, с. 41].

Хоча процеси, що відбуваються в регіоні, підтверджують те, що Макіндер називає функціональною єдністю Східної Європи та Хартленда, справжній сенс останнього впливає не з імперативного характеру Східної Європи щодо контролю над Хартлендом, а з їхньої структурної єдності, іншими словами, на всіх етапах розвитку Хартленду, особливо сьогодні, Східна Європа залишається просторовим елементом його структури. Його геополітична єдність є передумовою функціональної ефективності «точки опори» в євразійському контексті. Пізніші роботи Макіндера підтвердили аргумент, що Східна Європа була частиною Хартленда [32, с. 15].

За короткий проміжок часу він двічі переглядав свою теорію, намагаючись адаптувати її до мінливих геополітичних реалій. Він відкоригував ось і поставив у центр басейни Чорного та Балтійського морів .

З моменту публікації статті Макіндера в 1904 році Східна Європа була переважно на Заході, за винятком Білорусі, яка є євразійським васалом Росії, та України та Молдови, які рухаються на захід.

Крім того, через понад сто років після публікації «Демократичних ідеалів і реалій» Макіндера конфлікти між Німеччиною та Росією, а також між Центральною Європою та Росією стали більш керованими на користь обох країн. Джон Лав сказав, що Німеччина все ще стикається з «російською проблемою», надає перевагу континентальній безпеці протистоянню з Москвою та робить значний наголос на ролі Росії у визначенні ролі Німеччини в Європі. Через шість місяців війни канцлер Шольц оголосив, що поворотний момент стався в центрі, ближчому до нещодавно відновленого міста Райзін, а не до берлінського коридору влади. Німеччина все ще має важливі цілі, які має досягти, коли вона переглядає свою політику безпеки та оборони, і успіх України в контрнаступі може нарешті змусити Берлін до дій [36, с. 15].

Конфлікт в Україні також виявив постійне значення Євразії для амбіцій воюючих держав. У своїй книзі «Євразійські імперії» Джефрі Маньков стверджує, що після холодної війни Євразія була континентом, на якому було «менше країн, ніж регіонів», а «великі держави» конкурували із зовнішніми державами, такими як ЄС і Сполучені Штати. Вплив малих держав існує між ними. За словами Манькова,

осередок – це нова гра на завоювання, де державний суверенітет існує на «обмеженому й умовному» рівні, прикладом чого є путінська концепція України. Понад століття тому оцінка історика Генрі Адамса про те, що головною проблемою Європи є Росія, досі вірна, а спроби твердо визначити стратегічну долю Росії як євроатлантичну чи євразійську не матеріалізувалися. Путін виявив більший інтерес до реінтеграції європейських імперських прикордонних територій зі старої Київської Русі, яка довгий час була серцем культури та ідентичності Росії, ніж до об'єднання центральноазіатських держав для стримування та збалансування Європейського Союзу [37, с. 15].

Євразійський економічний союз, який часто розглядають як відповідь Путіна ЄС, є радше практичною економічною домовленістю між давніми союзниками, ніж ідеологічною опорою Кремля чи проектом створення спадщини. Найбільш критичною зміною після Маккіндера є роль Китаю в Євразії, коли Росія відіграє роль маленького партнера майже з усіх важливих питань під керівництвом Пекіна, хоча й бере участь у необмежених відносинах. Так само роль Росії як гаранта безпеки на Кавказі, ключовому регіоні на перехресті багатьох колишніх імперій, випробовується її діями в Україні. Здатність Росії використовувати свою лідерську роль в організаціях колективної безпеки в її сфері впливу, таких як Організація Договору про колективну безпеку, зменшується, що спонукає інші країни, від Китаю до Туреччини та Сполучених Штатів, піти в наступ [38, с. 15].

У Східній Європі, порівняно з ЄС, Росія залишається сильною з точки зору культури та ідентичності, але слабшою з точки зору альянсів і перспектив економічного розвитку. Це включає в себе Сербію, давнього союзника Росії слов'янського походження, яка проводить багатосторонню зовнішню політику, прагнучи китайських інвестицій і членства в ЄС. В Україні існує широка підтримка європейської інтеграції та стратегічних перспектив від кордону з Польщею до Донбасу, незважаючи на присутність багатьох етнічних росіян, які мають давні зв'язки з Москвою. Таким чином, Україна насправді може існувати в оспорюваному центрі, але зараз вона все більше ідеологічно, військово та стратегічно наближається до своїх західних сусідів.

Війна Путіна в Україні лише прискорила цю тенденцію, призвівши до тієї ж загрози, яку він передбачав для розширення НАТО, оскільки Швеція та Фінляндія зараз готові приєднатися до альянсу. Таким чином, Хартленд може бути не тільки вільним від суперечок, але також зв'язаним договорами з інституціями, де домінує Захід, що Путін бачить як екзистенційну загрозу самому існуванню Росії [39, с. 55].

Для Польщі та країн Балтії Україна залишається в центрі Європи, як простір для конкуренції між двома конкуруючими блоками (ЄС та Росією), тобто вирішальним для вираження сил і цінностей кожної протиборчої сторони. Натомість країни Західної Європи, такі як Франція та Німеччина, все ще бачать Україну як периферійну країну, яка існує в наступній хвилі експансії до Європи [40, с. 21].

Україна залишається невід'ємною проблемою безпеки для таких країн, як Франція, які прагнуть змінити ядро Європи та взяти участь у проектуванні влади в інших регіонах, таких як Африка та Індо-Тихоокеанський регіон. Для Франції та Німеччини Україна ще не є «новим Берліном» на кордоні свободи, а потенційним членом інтегрованого європейського ядра, яке залишається відкритим для Росії як головного економічного партнера. Через особливості її географічного розташування та центральне розташування країни Балтії та Польща бачать в Україні останній бастион свободи, що підтвердила прем'єр-міністр Фінляндії Сання Марін у недавньому виступі перед Європейським парламентом. Ці союзники України з Центральної справедливо вважають, що Київ — не пішак на геополітичній шахівниці, позбавлений волі, а головний гравець, який має відігравати провідну роль [41, с. 34].

За понад 100 років, що минули відтоді, як Макіндер вперше запропонував свою теорію, Україна перемістилася від центру імперії до окраїн імперії. На відміну від попередніх війн, захоплення української території заради матеріальної політичної вигоди є менш важливим, ніж захист цієї території та ставки, пов'язані з проекцією влади та цінностей у XXI столітті. Україна є ключовим індикатором того, куди рухається континент і як відреагують існуючі сили Європи, а також ті, що мають імперську спадщину. З моменту вторгнення в Росію 24 лютого Україна довела, що є непохитною європейською державою, яка бореться за європейські цінності, позицію якої помітно відрізняється від Москви. Однак через її географічне положення

потрібен час, щоб Україна була повністю прийнята як сучасна європейська держава, яка твердо належить до європейської сім'ї народів [42, с. 25].

Україна є не цапом відбувайлом за біди ЄС, а постачальником моральної ясності для ЄС і нагадуванням про важливість збільшення масштабів для відновлення його основної місії. Небагато країн у ХХ та ХХІ століттях були такими важливими для влади конкуруючих сусідів, як Україна. Оскільки конфлікт триває, для розвитку та майбутнього напрямку України також необхідно більше не розглядати свою територію як прикордонну зону, що існує на пострадянському просторі. Крім того, концепція пострадянського простору має багато різних інтерпретацій і сприйняття, часто визначених тими в Москві чи на Заході, щоб служити їхнім стратегічним розрахункам і національним інтересам у просторі, що суперечить [43, с. 11]. Зараз Україна може перебудувати та переосмислити, що означає пострадянська епоха, і експортувати свою сучасну концепцію центру на інший бік Європи, співпрацюючи з Брюсселем щодо членства в ЄС.

Як давно визнали провідні геополітики, Україна є надто важливою та великою частиною центральної частини континенту, щоб зазнати політичних чи стратегічних провалів. Як показали останні місяці, Україна не демонструє жодних ознак поразки, і Заходу настав час розглянути вплив перемоги України на існуючий порядок безпеки в Європі. Враховуючи стійкість української держави та її народу, не є безпрецедентною думка, що Україна колись стане рушійною силою майбутніх дебатів у Європі. Те, що Макіндер не зміг пояснити у своєму початковому аналізі понад сто років тому, так це існування України як основної сили в ослабленій та ізольованій Росії, з набагато сильнішою ідентичністю та бажанням воювати, ніж її більші сусіди. Це найбільший геополітичний розвиток на користь України, який робить Україну не лише географічно, а й духовно лідером моральної справи, здатної переосмислити суть Європи та переосмислити євразійські відносини [44, с. 4].

У 1944 році Спикмен, критик та противник теорії Хартленду, представив під назвою «Теорія Римленда» у своїй книзі «Географія світу».

Він дав різні пояснення щодо відносної важливості центральної зони (влади землі) відносно навколишніх внутрішніх і зовнішніх півмісяців. Його теорія базується на двох головних припущеннях Макіндера – географічній причинності історії.

Конфлікт між Сухопутною та Морською Силами Спайкмен, заснований на тих самих передумовах, побудував нову геополітичну модель, де Морська Сила була верховною, а Сухопутна Сила, будучи недоступною, поступається Морська Сила має швидший рух, більшу доступність, тоді як Суша може бути недоступною через пагорби, річки, пустелі тощо.

Океанські країни мають понад 2/3 населення світу і тому забезпечені людськими та технічними ресурсами. Більшість населення проживає в прибережних районах. Спайкмен стверджує, що географічні особливості є важливими детермінантами зовнішньої політики через їх акцент на просторових варіаціях [45, с. 2].

В історії людства від середньовіччя до сучасності морські сили були вищими за сухопутні, оскільки вони володіли навігаційними технологіями, кораблями тощо. Великобританія, Франція, Німеччина, Португалія, Іспанія, Італія були морськими державами, а весь світ став колоніями цих країн. Спайкмен підкреслив морську мобільність як основу нової геополітичної структури. За словами Спайкмена, це морська сила, яка є посередником у відносинах між старим і новим світами. На думку Спайкмена, центральна частина країни здається «менш важливою, ніж околиця», яка не може підтримувати велику кількість населення через екстремальні кліматичні умови центрального Сибіру. Він був переконаний, що саме поєднання сухопутної та морської влади контролює окраїни, які, ймовірно, контролюють «фундаментальні відносини влади у світі» [14,].

Вся територія Рімленду пов'язана з водою, наприклад, океаном - Китай, Індія, країни Перської затоки та ін. Спайкмену Хартленд здавався менш важливим, ніж Рімленд, а його відоме висловлювання було «Хто контролює Рімленд, той керує Євразією, хто керує Євразією, той контролює долю світу».

Поки ще тривала Друга світова війна, Спайкмен писав, що союзники, такі як Великобританія, Франція тощо, повинні базувати свою майбутню зовнішню політику на запобіганні злиття Римленда та ворога.

Під час колоніальної епохи морські держави, такі як Велика Британія, Франція, Португалія, Іспанія, показали свою перевагу за рахунок морської міці [46, с. 4].

Формування узбережжя Індійського океану (включаючи Австралію та Нову Зеландію) було спробою консолідувати околиці через регіональні блоки, такі як BISMTEC, IOR-ARC тощо.

Інші групи, такі як АСЕАН, стурбовані подібними цілями. Геополітика Індійського океану, куди входять усі супердержави світу, що також передбачає важливість периферії, наприклад, К. М. Паннікер у 1970 році стверджував: «Той, хто контролює периферійні території, залежить від Індії».

Після 1950 року всі великі війни велися в Римленді – Північно-Південна Корея, Китай, Індія, Арабська Ізраїльська війна, Індо-пакійська війна, Криза в Перській затоці, Афганістан, Іран, Ірак.

З поразкою Німеччини у Другій світовій війні та появою СРСР як єдиного господаря Хартленда концепт Спайкмена став основою американської політики стримування комунізму НАТО, Багдадський пакт і згодом CENTO (Організація Центрального договору) і SEATO (Організація договору Південно-Східної Азії) були створені США, щоб стежити за обороною Римленду, головним чином європейських та азіатських країн, і запобігати радянському впливу в теплих водах Римленду.

2.2. Місце України в геостратегії США в 90-ті роки ХХ ст.

До початку Першої світової війни поняття «українське питання» та «Україна» були для офіційного Вашингтона *terra incognita*.

Була вказана подвійна теперішня обставина. По-перше, у своїй зовнішній політиці Сполучені Штати традиційно керуються пріоритетом федералізму в підходах до державного устрою.

Для офіційного Вашингтона було нормально насторожено ставитися до повідомлень про боротьбу українців за державну незалежність у 1917 р. Це було сприйнято як прояв громадянської війни в єдиній Росії. У 1919 р. американський дипломат Полк пояснював послу УНР у Лондоні А. Марголіну: «Україна – це щось на зразок нашого Півдня, а Росія в українсько-російському конфлікті виступає як наша Північ. Тому вся українсько-російська боротьба нагадує нам громадянську війну в США». Американські лідери віддали пріоритет не юридичному, а політичному аспекту, спираючись на таке правило Верховного суду США: «Хто є сувереном де-юре чи де-факто над територією – це не юридичне, а політичне питання»

Навіть будучи безпосередньо причетними до ускладнень навколо «українського вузла» в центрі Європи в 1917–1919 роках, США не проводили окремого курсу щодо України. Вашингтон розглядав це щонайбільше як складову своєї політики щодо Росії. Певною мірою можна говорити лише про політику США в «українському питанні». У глобальних інтересах США Україна була включена до «зони байдужості». Навіть у програмних висловлюваннях В. Вільсона, сповнених прихильності до національного самовизначення народів, «українське питання» не знайшло окремого місця. У ставленні Вільсона до УНР домінувало бажання ускладнити політичний вибір для Америки. Були побоювання, що неправильно обраний пріоритет призведе до небажаного конфлікту з Росією. Звідси й коливання щодо напрямку та суті російської політики.

В «українському випадку» ми маємо справу зі специфічною гальмівною тріадою: пріоритетність для американського бізнесу економічних відносин з Росією; на початку Першої світової війни вихідці з України (близько 500 тис. осіб) не могли принципово вплинути на позицію США; серед українських емігрантів переважали прихильники соціалістичної ідеї. Державний департамент на чолі з Р. Лансінгом був проти незалежності України. Свої оцінки він базував на довільних інтерпретаціях політичної ситуації в Росії американськими спецслужбами та дипломатами. Мали місце примітивізовані ідеї та підтримка поширених російською пропагандою визначень української незалежності як «німецького винаходу».

Зі свого боку лідери Центральної Ради не виробили чіткої позиції щодо США. Поза їхньою увагою пройшла резолюція 52 про Український день у США, ухвалена навесні 1917 р. Конгресом і підписана В. Вільсоном. Виступи на з'їзді авторів резолюції, які називали українців «зразком нового народу», «забутою расою», нацією, визначеною поляками, росіянами чи болгарами, залишалися «речею в собі». Але через півтора року, коли обговорювався більш масштабний проект постанови з українського питання, його текст не вийшов за межі профільного комітету. Повний текст знаменитих «14 пунктів» Вільсона для Паризької мирної конференції не потрапив до рук українських політичних діячів. А коли влітку 1918 року в Капітолії обговорювалася ідея «Російського легіону», конгресмени були майже одностайні, що це має служити справі Сполучених Штатів і єдиної Росії.

Рішучу спробу налагодити відносини зі США представники Директорії зробили лише на Паризькій мирній конференції, де посланці УНР були змушені діяти осторонь. До вищесказаного слід додати відсутність чіткої зовнішньополітичної програми в діячів УНР ще на початку 1919 р. Про причини цього чітко висловився В. Винниченко: «А Антанта, яка стояла в Одесі, не мала чіткої зовнішньополітичної програми», була боязкою; і німці страшні; і небезпечні більшовики».

В умовах зовнішньої агресії і фактично тотальної війни Директорія включила до своєї Декларації від 26 грудня 1918 р. аморфне положення: «В області міжнародних відносин Директорія стоїть на основі повного нейтралітету».

Був шанс налагодити зв'язки з США. Американські аналітики попереджали свій уряд про неприпустимість абсолютизації російських антибільшовицьких сил. Аналітична група «Inquirer», створена під керівництвом В. Вільсона, стверджувала, що незалежності «неросійських народностей», підтримці суверенітету України, приєднанню Східної Галичини до УНР і навіть утриманню не існує альтернативи. там плебісцит. У 1919 році група «Inquirer» вважала Крим частиною України. Але лідери США обрали інший шлях.

Першу спробу легітимізувати американську підтримку української незалежності здійснив професор Джорджтаунського університету Л. Добрянський у 1957-1958 рр. Ситуація була сприятливою з огляду на заяву Д. Ейзенхауера в його

інавгураційній промові (1957 р.): «Наша цілковита мета в служінні нашому світу – з людьми всіх народів і національностей... Ми поважаємо прагнення цих народів, тепер поневолених, свобода».

Підхід Добрянського, який мав добрі контакти в Конгресі, базувався на таких принципах: В. Вільсон теоретизував, а не діяв; головним винуватцем поневолення народів є соціалістичний лад; США зробили помилку, встановивши дипломатичні відносини з СРСР; мир можна зберегти лише ліквідацією СРСР, а для цього потрібна постійна «психологічна» дія. 16. Тоді в американській політичній думці також домінувала ставка на еволюційні зміни в СРСР. 19 травня 1952 року Дж. Ф. Даллас наголосив на «моральних аспектах впливу, за допомогою якого Сполучені Штати знищать радянську імперську структуру» в журналі «Life».

Влітку 1959 р. Добрянський передав підготовлений ним проект закону про поневолені нації сенаторам П. Дугласу та Дж. Джавітсу. У липні публічний закон 86-90 про Тиждень поневолених націй був прийнятий майже одногolosно обома палатами Конгресу. Україна опинилася в числі останніх під «четвертим номером», що на офіційному рівні сталося вперше в історії Америки. Основним завданням закону було виконання «війни нервів» з Радянським Союзом. Його проголошена мета – розпад СРСР – мала бути реалізована шляхом «демонстрації ініціативи, пильності та проникливості, коли йдеться про головну імперсько-колоніальну державу сучасного світу». Йшлося про поступову ерозію радянської системи.

Закон не залишився декларативним. Від Ейзенхауера до Буша це був період щорічних проголошень президентів про поневолені народи в СРСР, постанов і резолюцій Конгресу, масових протестів і мітингів, виступів американської преси на ці теми. Але водночас прагматизм обмежив активність політиків у Вашингтоні, які побоювалися економічної та політичної дестабілізації через розпад СРСР. Так, держсекретар Д. Раск рішуче виступив проти заяви представника США в ООН А. Стівенсона про те, що у 1917–1922 рр. «Радянська Росія завоювала незалежні неросійські республіки».

Адже багаторічні зусилля призвели до того, що проблема поневоленої України переросла рамки суто психологічної війни проти СРСР. Адміністрація Р. Рейгана

поставила національне питання в центр своєї політики щодо СРСР, уперше зробивши прорив у «традиційній апатії американців» щодо цих питань. Власне, у 1960-1980-х роках Україна найчастіше згадувалася у виданні американського Конгресу «Congressional Record». Саме американські парламентарії не дали згаснути інтересу до України, зокрема, через обговорення численних законопроектів та заяв. Лише у 1970–1979 рр. кількість законодавчих ініціатив на українську тематику перевищила 150.

Обережність та інертність є офіційними ознаками Вашингтона в епоху «перебудови»: він насамперед стурбований належними відносинами з Москвою в питаннях глобальної безпеки.

Очевидно, одне з пояснень «москвоцентричного» підходу Вашингтона полягає в тому, що перші документи радянського народного руху (включаючи не лише український народний рух, а й більш радикальну антикомуністичну Українську Гельсінську Спілку) містили вимоги укладення нового союзного договору (якому тоді опирався Горбачов), таким чином, фактичне утворення федерації, соціалістична риторика, посилення на «справжню ленінську державну політику». Тому на Заході багато фахівців з етнічної проблематики розглядають не трансформацію «радянської партійної держави», а «болгаризацію» республіки, тобто реалізацію більшої республіканської автономії в рамках радянської системи. Заходу також довелося перевірити серйозність намірів Горбачова реформувати Радянський Союз «зверху вниз». Збігнєв Бжезинський зазначає, що «справжня федерація чи федерація була б найкращим варіантом для всіх учасників: для росіян, більшості неросіян і, звісно, «зовнішнього світу»: у цьому випадку Захід «повинен справді бути доєднаним до цього експерименту» [47, с. 5].

Але найважливішою причиною офіційної настороженості радянського народного руху було небажання Вашингтона вступати в діалог з Горбачовим щодо широких питань безпеки. Американська дипломатія обрала новий «революційний» підхід: «за межами» радянського «стримування» (як оголосив президент Джордж Буш 12 травня 1989 року), щоб перевірити радянське «нове мислення», якщо надійність нового радянського маршруту доведено, це може допомогти головному противнику

реалізувати бажання трансформації. Сполучені Штати також стурбовані можливою експансією ісламського фундаменталізму в Центральній Азії. На початку 1990-х новим аргументом на користь стабільних відносин з Горбачовим стало питання погашення величезного радянського боргу.

Практичні наслідки цих проблем для зовнішньої політики США почали проявлятися в 1990 році. Після республіканських виборів у березні народні рухи дедалі більше схилилися до самостійницької ідеї (Українська незалежність була де-факто проголошена рухом у жовтні 1990 року). Але урядовці США та багато провідних радянських експертів все ще вважали Україну та Білорусь ключовими прихильниками спроби Кремля зберегти Радянський Союз. Це створило серйозний розрив між українським національним рухом і практикою офіційного Вашингтона. До 1990 року не було протиріч між американською риторикою на користь національного самовизначення та програмними документами народного руху. Тепер різниця стає очевидною.

Офіційна лінія Сполучених Штатів полягає в розширенні зв'язків з республіками. Тим часом радник Держдепу Роберт Зеллік, відповідаючи на запитання про перспективу визнання їх незалежності, зазначив: «Ми не підтримуємо «розпад» Радянського Союзу, і я не можу міркувати про умови, за яких Сполучені Штати можуть «визнати» можливу незалежність спільнот, що можуть виникнути. Ситуація, звичайно, інша, щодо країн Балтії, ми підтримуємо їхнє прагнення до незалежності».

Конгрес США чітко розуміє бажання республіканських народних рухів краще, ніж адміністрація. По-перше, для багатьох членів Конгресу підтримка етнічних спільнот традиційно була важливою. По-друге, багато конгресменів займалися захистом прав людини в Україні в 1970-1980-х роках. Рух об'єднав ліберальних демократів і жорстких антикомуністичних республіканців. Вони відносно добре знають ситуацію в Україні і знають, що багато колишніх політв'язнів є лідерами кількох національно-демократичних організацій. У них немає кремлівського пропагандистського стереотипу до цих людей [48, с. 14].

У результаті Конгрес прийняв низку документів, що стосуються України, зокрема: лист Сенату президенту Бушу від 15 листопада 1989 року з проханням до

Горбачова легалізувати заборонені українські церкви; резолюція двох палат про тиждень пам'яті жертв голоду 1932–1933 рр. Велике значення мали також візити лідерів націонал-демократів до США. Вони допомогли подолати наслідки радянської пропаганди, яка малювала організацію як націоналістичну та небезпечну.

Під час зустрічі з Бушем у липні 1991 року Горбачов кілька разів згадував війну в Югославії: напередодні візиту до Києва він намагався переконати президента США, що відокремлення України може призвести до війни. Буш був стурбований тим, що «здобутки Горбачова можуть бути втрачені через усі ці розмови про незалежність». У результаті, він особисто зробив декілька вставок до проекту своєї відомої київської промови, які, за його ж висловом, мали зробити її «чутливішою до проблем Горбачова» [48, с. 21].

За словами Бешлоса та Телбота, президента США зустріли в Києві зовсім по-іншому, ніж у Москві, «де значна частина людей сприймала його як ще одного високопоставленого іноземного гостя» Але це не змінило, а може навіть посилило його наміри підтримати Горбачова. Виступаючи у Верховній Раді України, Буш порівняв федералізм Сполучених Штатів і Радянського Союзу: «Ми також є також федерацією, і ми хочемо хороших відносин з республіками». Він висловив надію, що «республіки будуть мати більшу автономію. Інтегруватися з позитивними добровільними взаємодіями – політичними, соціальними, культурними та економічними – замість того, щоб йти безнадійним шляхом ізоляції» [49, с. 3].

Президент США підкреслив, що «американці [...] не будуть допомагати тим, хто заохочує суїцидальний націоналізм, який походить від міжнародної ненависті» [49, с.5]. Очевидно, це було спрямовано проти президента Грузії Звіада Гамсахурді Звіад Гамсахурді. Але Буш також знав, що є такі національні настрої в Україні, і його застереження було спрямоване також на його аудиторію в Києві. Це свідчить про нерозуміння політики українського руху.

Але через місяць після путчу в Москві ставлення до незалежності республік змінюється. В уряді виникли суперечки щодо того, як отримати більший вплив у нових державах: шляхом швидкого визнання (Р. Чейні) чи визнання як винагороду за

виконання певних вимог (Дж. Бейкер). Конгрес також виступає за швидке визнання. Постанова Сенату від 20 листопада закликала президента визнати незалежність України, якщо ухвалений Верховною Радою України Закон про незалежність буде підтверджено на референдумі 1 грудня. Значною мірою це було зумовлено не лише усвідомленням нових геополітичних реалій, а й наближенням виборів 1992 року [50, с. 41].

28 листопада під час зустрічі Буша з представниками української діаспори в Білому домі він зазначив, що США визнають незалежність України після референдуму 1 грудня. Горбачов не бачив визнання незалежності України необхідною умовою для цього кроку. Це зміна політики Вашингтона.

Однак, коли Горбачов подзвонив Бушу і сказав, що «розчарований» кроком США «передчасно», Бейкер припустив помічників, що відповідь Горбачова на позицію США щодо незалежності України «Скарга виправдана, і цей крок створює поганий прецедент для політики США». Скоукрофт погодився: «Я думаю, що ми справляємо враження більш прихильнішої політики, ніж ми насправді мали на увазі». Він попередив президента, що, змінивши так різко свою позицію, «ми можемо зробити відносини Києва з Москвою більш упередженими [51, с. 4]».

Але зміни були врівноважені новою роллю Єльцина: США пообіцяли не визнавати незалежність України, доки цього не зробить Росія. Вашингтон дав зрозуміти Україні, що переконливе визнання незалежності після референдуму 1 грудня треба ще заслужити.

Про створення Співдружності Незалежних Держав 8-9 грудня 1991 року лідери трьох слов'янських республік спочатку сповістили Буша, а потім Горбачова, що викликало його обурення. Відтоді уряд США більше не захотіли підтримувати Горбачова. США висловили підтримку створення Співдружності Незалежних Держав. У листопаді 1991 р. група впливових фахівців із питань ядерної безпеки підкреслювала, що в «інтересах Сполучених Штатів віддавати перевагу якомога меншій дезінтеграції... США практично не мають важелів впливу на процес дезінтеграції. Але вони можуть створити стимули для союзу, а не для незалежності».

12 грудня Дж. Бейкер виклав пріоритети США щодо визнання нових держав в такому порядку:

- 1) військова, особливо ядерна безпека;
- 2) демократизм;
- 3) ринкова економіка.

Отримавши позитивну відповідь українського керівництва на ці принципи та міжнародні зобов'язання України (як однієї з держав- правонаступниць Радянського Союзу) щодо Конвенції про скорочення звичайних озброєнь у Європі та Договору про нерозповсюдження ядерної зброї, Сполучені Штати в Горі 25 грудня. Після того, як Горбачов пішов у відставку, вони визнали Україну, а також Росію та інші країни, які приєдналися до Співдружності. У перші роки незалежності України розвиток двосторонніх відносин був складним. Вашингтон робить ставку на відносини з Росією з більшості питань, успадкованих від Радянського Союзу. Сполучені Штати у відносинах з Україною стурбовані переважно питаннями ядерної безпеки та підтримкою балансу сил у Європі, і реальні дії Києва в цьому напрямку вже деякий час викликають сумніви на всьому Заході, особливо у Вашингтоні. Переломним моментом в українських відносинах став 1994 рік, рік, який у США остаточно проголосили «українським». Рушійною силою покращення американсько-українських відносин стало підписання тристоронньої угоди про без'ядерний статус України. Але головним, глибшим і довгостроковим елементом уваги та зобов'язань США щодо України є визнання того, що із закінченням «холодної війни» ситуація в Європі певним чином стала складнішою, і що Україна як країна знаходиться в центрі континенту, значення; поступове зростання великодержавницьких тенденцій у російському політичному житті; визнання слушності ідеї З. Бжезинського про те, що з поверненням України до Росії остання механічно стане «імперією»; між стабільним розвитком України та безпекою Центральної та Східної Європи Сполучені Штати мають традиційні інтереси в цій сфері [52, с. 5].

Водночас є кілька основних факторів, які перешкоджають реалізації потенціалу двосторонніх відносин. По-перше, йдеться про соціально-політичну невизначеність в Україні, триваючу боротьбу «нагорі», характер якої породжує невизначеність в

українській перспективі. Слід також зазначити, що просування України до демократичної та правової держави було дуже неповним і непослідовним, а також слабкість демократичних сил. З точки зору розвитку системи безпеки окремі засади української зовнішньої політики були негнучкими та незручними, а очевидними є підвищені очікування щодо отримання економічної допомоги.

Наслідком зазначених проблем також спрацювали тенденція Вашингтона до скорочення бюджетних витрат на міжнародну допомогу, слабкий інтерес до співпраці з Україною з боку приватного сектору США та недостатні законодавчі гарантії для діяльності іноземних інвесторів.

Однак цих досягнень було недостатньо. З часом уявлення про геостратегічне значення України на Заході, особливо в США, почали змінюватися. Зі сторони США було визнано самодостатній погляд України на потенційний вплив безпеки в регіоні, і його потенціал неможливо реалізувати без зміцнення внутрішньої сили країни. Однак попередні тривалі розмови про «стрижневу роль України» дали українським урядовцям підстави вважати, що повноправне членство в євроатлантичній спільноті можливе лише за рахунок власного геостратегічного положення, без особливих зусиль для внутрішньої політики. Однак виявляється, якою б часом не була ефективна зовнішня політика України, вона не може вирішити всіх внутрішніх проблем країни [56, с. 4].

Сполучені Штати, які протягом тривалого часу інвестували значні кошти в реформування своїх «стратегічних партнерів», роздратовані тим, що позитивні події відбуваються повільно. Починає ставитися під сумнів можливість більш-менш рівноправного «стратегічного партнерства» двох країн у майбутньому, яке виправдовувало б свою гучну назву. Якщо між 1994 і 1996 роками Україна розглядалася в Сполучених Штатах як досить перспективний партнер у тимчасових труднощах, то зараз починає формуватися враження негативу, що межує з відчуженням.

Сполучені Штати прагнуть якомога швидше вийти зі стадії надання матеріальної допомоги Україні та вийти на стадію економічних відносин між двома країнами за рахунок природних інтересів приватного американського капіталу.

Україна показала, що не може забезпечити сприятливе інвестиційне середовище для іноземних інвесторів. Гучні скандали, пов'язані з частими змінами уряду, непослідовною економічною політикою, широкомасштабною корупцією, політичною нестабільністю та залученістю високопосадовців остаточно розвіяли романтичну атмосферу, що панувала після підписання тристоронньої угоди 1994 року. Не виконавши успішно ці зобов'язання, Україна вичерпала пов'язані з ними кредити. Тому в США дедалі частіше говорять про те, що їхня безумовна допомога Україні повинна бути звернена до принципу «винагороди за досягнення».

До 1994 року Україну на Заході часто називали майбутньою Югославією з ядерною зброєю. Її успіх у 1994-1997 роках дав підстави провести аналогію з успіхом Польщі у подоланні труднощів перехідного періоду. Відтепер Україна дедалі частіше розглядається як квінтесенція країни СНД із рядом різноманітних проблем, типових для більшої частини пострадянської епохи. Прагнення України показати себе європейською країною різко контрастує з реальністю. «З одного боку, зовнішні атрибути західної демократії є. З іншого боку, насправді надто часто проявляється її євразійський характер». розглядатися як «маятникова» політика Заходу щодо Росії, коли Україна часто намагається покращити відносини з однією за рахунок іншої. Є «шантаж» на національному рівні: якщо Україна не досягає бажаного ефекту у відносинах з однією стороною, медіа натякає, що вона може звернутися до іншої [57, с. 3].

Більше того, якщо раніше сподівання були пов'язані зі сподіваннями українського президента Кучми на швидкі реформи та демократизацію країни, то авторитарні тенденції зараз все більше перебували у центрі уваги на Заході під його правлінням. Причиною цього стало серйозне порушення норм законодавства під час президентської кампанії 1999 року. Крім того, референдум щодо перегляду Конституції України навесні 2000 р. показав еволюцію президентсько-парламентської форми державного правління в бік домінування президентської форми.

Початок 2000 року обіцяв потепління та приніс надії на покращення стосунків України із Заходом. По-перше, це пов'язано з тимчасовим поліпшенням внутрішньополітичної та економічної ситуації.

Одним із найпомітніших досягнень України стало формування нелівої, пропрезидентської більшості в парламенті. Взаємовідносини законодавчої та виконавчої влади стали більш конструктивними. Процес ухвалення рішень, якому раніше перешкоджали розбіжності в позиціях президента та парламенту та спроби розділити уряд, значно прискорився.

Ще одним досягненням стало формування нового уряду на чолі з екс-главою Нацбанку Віктором Ющенком. Новий прем'єр-міністр України, відомий як прозахідний політик, негайно почав впроваджувати низку довгоочікуваних реформ. Під час перебування В. Ющенка на посаді прем'єр-міністра Україна нарешті прийняла збалансований, оснований на готівковому розрахунку бюджет. Було реструктуризовано енергетичний сектор, розпочато земельну реформу, яка сприяла посиленню приватної ініціативи в секторі, приватизація стала більш прозорою. Результати почали проявлятися майже відразу: Україна досягла позитивного зростання ВВП, зростання аграрного сектору та розвитку промисловості, збільшилися податкові надходження, виплати боргів по заробітній платі та пенсіям, а рівень доходів населення почав зростати [57, с. 4].

На жаль, політичні зміни, які призвели до позитивних економічних і соціальних змін, виявилися тимчасовими. Парламентська більшість розпалася незабаром після свого формування. Починає виникати чіткий розподіл думок між прем'єр-міністрами, які прагнуть проводити незалежну політику, і президентами, які дозволяють це лише в обмеженій мірі. Реформи Ющенка, спрямовані на зменшення частки тіньового капіталу в українській економіці, зачепили інтереси впливового фінансового середовища, яке підтримало прихід Кучми до влади. У результаті темпи і масштаби реформ незабаром значно звузилися.

Тим часом на Заході, хоча українські реформи були успішними, підтримка не досягла того рівня, на який сподівався Київ. Під час візиту до західних столиць, особливо до Вашингтона, Кучмі дали зрозуміти, що потрібно продовжувати реформи.

В. Ющенко став прем'єр-міністром не без підтримки Заходу, особливо США, у той час його звинуватили у наданні неправдивої інформації про фінанси України експертам МВФ для отримання більшого кредиту. Запланований візит В.Ющенка до США було відкладено після того, як адміністрація Б.Клінтона заявила, що він відбудеться лише після відповідної «чистки уряду». У результаті репутація В. Ющенка в національному керівництві США були серйозно підірвана ще на початку його перебування на посаді прем'єр-міністра. Протягом більшої частини перебування В. Ющенко на посаді голови уряду (вересень 1999 р. – грудень 2000 р.) Україна була відрізана від будь-якої допомоги МВФ, а В. Пустовойтенко і навіть попередній уряд П. Лазаренка отримували допомогу. Виник парадокс: з вимогами глибших реформ Україна була позбавлена фінансування, необхідного для їх реалізації [58, с. 32].

Наприкінці 2000 року Україна відступила на задній план для США. Майже вся увага прикута до його власної президентської кампанії. Невизначеність ситуації переможця та численні несподіванки виборів сприяли тому, що Україна та її проблеми не повернулися швидко. Тим часом обраний того ж року російський президент В. Путін уже почав проводити політику, спрямовану на зближення України з Росією. У зовнішньополітичному баченні, прийнятому 30 липня 2000 р., Росія вперше публічно заявила, що вона має домінувати над сусідніми країнами. У затвердженому указом президента тексті концепції однією з цілей на майбутнє є створення поясу добрих сусідів навколо Росії, «найпотужнішої євразійської держави».

Одним із перших проявів зміни зовнішньополітичного курсу стала звільнення Л. Кучмою 29 вересня 2000 р. під тиском Москви прозахідного міністра закордонних справ Бориса Тарасюка за його позицію стосовно інтеграції з НАТО та ЄС. Анатолія Зленка було призначено першим міністром закордонних справ Л. Кравчука, який вважався більш прийнятним для Росії.

Наслідки байдужості Заходу до України виявилися набагато гіршими, ніж агресія Росії проти України. Сподівання українських дипломатів на «грання» з «європейською Україною» як буфером проти «євразійської Росії» не виправдалися,

оскільки Заходу політично та психологічно важко зробити остаточний вибір між партнерством з Україною партнерством з Росією [59, с. 9].

Закінчення третьої фази умовного розподілу відносин між США збігається з закінченням президентства Білла Клінтона. Під час свого останнього візиту в Україну в якості глави держави США 5 червня 2000 р. у своїй промові він кілька разів повторив слова Т. Шевченка: «Борітеся – поборете!!!». Буквально це означає, що говорити про поглиблення відносин України зі Сполученими Штатами можна лише після подолання Україною внутрішніх проблем.

2.3. Український вектор у зовнішній політиці США у XXI ст.

Після приходу до влади кандидата від республіканців Дж. Буша він спочатку відмовився від попередньої практики і створив двосторонній комітет на чолі з віце-президентом. У результаті сподівання України на заміну Комісії Кучми-Гора на Комітет Кучми – Чейні не виправдалися.

З самого початку свого президентства Дж. Буш-молодший був жорстким у підході до України. Саме з цього моменту безпрецедентно звучить занепокоєння внутрішньою ситуацією в Україні, особливо забезпеченням основних прав і свобод. Про потенційну роль України в регіоні продовжують говорити, але все не так голосно, як було раніше. Українській владі пояснили, що без відповідних реформ геостратегічне положення України втратить свою цінність.

Про зміну ставлення українського уряду говорить той факт, що Дональд Рамсфелд, високопоставлений представник нової президентської адміністрації, вперше відвідав Україну в червні 2001 року, через п'ять місяців після того, як у Вашингтоні змінилася влада. Крім того, Дж. Буш не відвідав Україну під час свого перебування в середині червня в сусідній Польщі, хоча про це йшлося в розмовах з польськими урядовцями. Україні неодноразово пропонували запозичити досвід Польщі для вибору шляху розвитку. Дж. Буш також сказав: «Польща зіграла... дуже важливу роль для України... Польща, Сполучені Штати та інші європейські країни

повинні працювати з Україною, щоб допомогти їй зробити правильні рішення та зробити вибір у майбутньому [60, с. 32]. Ці рішення є свобода, демократія та відкриті ринки...». Критична риторика про внутрішню ситуацію в Україні та плани НАТО щодо майбутнього розширення України залишилася поза увагою, пом'якшена зауваженнями про те, що «Європа, яку ми будуємо, має включати Україну...». Проте зрозуміло, що Україні ще належить довести силу своїх європейських прагнень.

Замість зосередження уваги на Україні, як це робив Б. Клінтон, Дж. Буш почав проводити політику, спрямовану на нормалізацію відносин безпосередньо з Росією. Роль, яку попередній президент відводив Україні для впливу на Росію, виявилася непотрібною. У новій президентській адміністрації набула популярності концепція «русоцентричної» «школи», розроблена Дж. Метлоком і С. Хантінгтоном. Адміністрація Буша не відмовилася від України, але очевидний інтерес Америки до України згас.

Команда Барака Обама провела ревізію відносин США з іноземними державами. Відносини між Києвом і Вашингтоном виглядали млявими на тлі активної взаємодії між Білим домом і Кремлем: таке враження, що уряд США наклав паузу на українсько-американські відносини [61, с. 3].

27-29 квітня 2009 р. Україну відвідав перший заступник Державного секретаря США Джеймс Стайнберг. У супроводі співробітника Білого дому Девіда Ліптона це було сприйнято як сигнал про те, що Київ і надалі залишатиметься стратегічним партнером Вашингтона і що не буде жодного контролю за відносинами США з Росією за рахунок України. Президент України Віктор Ющенко зустрівся з Джеймсом Стайнбергом. В інтерв'ю ЗМІ Штайнберг зазначив, що необхідно розвивати існуючі дорадчі органи та поглиблювати співпрацю на основі дорожньої карти та Хартії стратегічного партнерства. Пріоритетними питаннями відносин він назвав питання енергетики, торгівлі та безпеки.

20-22 липня 2009 р. Україну відвідав з робочим візитом віце-президент США Джозеф Байден. Під час переговорів Президента України Віктора Ющенка та Віце-президента США Джозефа Байдена досягнуто домовленості про створення

українсько-американської Комісії стратегічного партнерства, перше засідання якої було заплановане на осінь 2009 року [62, с. 32].

Українсько-американські відносини охолонули після приходу до влади в Україні проросійської команди президента Януковича. Криза у відносинах між двома країнами поглибилася після арешту колишнього прем'єр-міністра Юлії Тимошенко та представників її колишнього уряду.

22 вересня 2012 року Сенат США прийняв резолюцію 466 щодо України, яка засудила політично мотивоване ув'язнення експрем'єр-міністра Юлії Тимошенко адміністрацією президента Віктора Януковича. Сенат США закликав уряд Януковича негайно звільнити Тимошенко та інших політв'язнів. Сенат також звернувся до ОБСЄ з проханням здійснити багатосторонній дипломатичний тиск на Януковича, щоб той звільнив Тимошенко, і закликав Державний департамент США заборонити видачу віз тим, хто ув'язнив Тимошенко. Згідно з документом, резолюція доповнює аналіз і протести міжнародної спільноти, щодо порушень в Україні. У МЗС України у відповідь зазначили, що вважають недоцільним коментувати резолюцію, оскільки вона була прийнята в «сумнівній формі» і носить декларативний, необов'язковий характер. МЗС України також звинуватило прихильників Тимошенко в наклепі на державу [63, с. 12].

Уряд і Конгрес США розкритикували репресії адміністрації президента Віктора Януковича восени та взимку 2013 року, спрямовані на придушення громадського руху за євроінтеграцію в Україні. Сенат США та Державний департамент США засудили застосування насильства проти мирних демонстрантів у Києві 30 листопада, 1 грудня та 11 грудня 2013 року. Після перемоги Революції Гідності США надали всебічну допомогу українському революційному уряду. Колишній президент Янукович потрапив до санкційного списку. 18 грудня 2014 року президент США Барак Обама підписав Акт на підтримку свободи України.

20 квітня на Яворівському полігоні розпочинаються спільні українсько-американські навчання під керівництвом десантників 173-ї бригади США в рамках місії «Дредноут Гардіан-2015», які триватимуть півроку. За цей час американські

фахівці планують підготувати близько 900 військовослужбовців Національної гвардії, спецпідрозділів і військових частин.

7 листопада 2015 року біля Капітолію США у Вашингтоні відбулася церемонія відкриття Меморіалу жертвам Голодомору в Україні. В урочистостях взяли участь члени Конгресу Санд Левін і Марсі Каптур, а також дружина Президента України Марина Порошенко. З нагоди відкриття пам'ятника на території Центрального вокзалу Вашингтона відкрилася виставка, присвячена Великому голоду в Україні [64, с. 5].

РОЗДІЛ 3. УКРАЇНА ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ПАРТНЕР США В СХІДНІЙ ЄВРОПІ

3.1. Стратегічне партнерство між Україною та США

Узагальнення міжнародного досвіду, позицій експертів і парламентаріїв дозволяють сформулювати умови та принципи налагодження стратегічного партнерства.

По-перше принципове значення існування країн-стратегічних партнерів, чого неможливо досягти в рамках звичайної співпраці, але можливо підняти відносини на рівень стратегічного партнерства. Такими цілями можуть бути: забезпечення економічного комплексу життєво важливими ресурсами (енергетикою, товарами, фінансами); забезпечення надійного та безпечного доступу до життєво важливих територій; спільне вирішення питань безпеки (боротьба з організованою злочинністю, нелегальною імміграцією, контрабандою зброї та наркотиків, агресивний тероризм).

По-друге, є спільні погляди та підходи щодо ключових проблем міжнародної політики, глобального та регіонального розвитку. Стратегічне партнерство передбачає подальший розвиток міждержавних зв'язків, часто не в одній, а в кількох важливих сферах.

Стратегічне партнерство будується на таких принципах:

- загальний інтерес партнерів полягає у продуктивній співпраці, взаємному визнанні стратегічних відносин;
- готовність враховувати інтереси іншої сторони та йти на компроміси для досягнення стратегічних цілей, навіть коли така поведінка є неоднозначною з точки зору власних інтересів;
- взаємна відмова від дискримінаційних (крім того, ультимативних) дій;
- довгостроковість партнерства, тобто встановлення стратегічного партнерства не на два-три роки, а на довгострокову перспективу.
- наявність ефективних механізмів реалізації цієї форми взаємовідносин;

- правова інтеграція змісту та механізмів стратегічного партнерства;
- дисциплінарність, послідовність і передбачуваність, партнери віддані своїм обов'язкам;
- високоефективне стратегічне партнерство, коли переваги від співпраці відчують обидві сторони, не лише політична еліта країни, а й основні суб'єкти економічної діяльності – пересічні громадяни двох країн [66, с. 5].

Тому сутність стратегічного партнерства полягає в наявності взаємодії між країнами, яка дозволяє партнерам досягати важливих напрямів співпраці спільними зусиллями і має довгостроковий характер. Надійність стратегічного партнерства залежить від готовності обох сторін враховувати інтереси одна одної, наявності ефективного механізму реалізації співпраці та дисциплінованості партнерства.

Будь-яка країна, як стратегічний партнер, спочатку реалізує власні цілі за підтримки партнерів, а не йде виконувати свої обов'язки. Міжнародна комунікаційна практика довела, що «стратегія» як самостійне поняття має багато характеристик, ознак і різновидів. У деяких випадках для країни не існує іншої форми співпраці, крім партнерства (приклад партнерства). Український дослідник Г. Перепелиця визначає його як «асиметричне партнерство», «позитивну та негативну асиметричну стратегію». Тому, поєднуючи можливості сильних партнерів і наміри країн середнього рівня, стратегічне партнерство є вигідною перспективою для обох сторін. Є й інші варіанти партнерства, особливо коли одна з країн перебуває в стані прагнення захистити свою безпеку від зовнішніх загроз. Це також спостерігається у випадку України, яка орієнтується на розвинений світ у своїй гонитві за механізмами захисту. Частково це пояснюється тим, що він прагне вчитися на досвіді побудови соціальних інститутів, а частково тому, що його міжнародна суб'єктність належним чином визнана [67, с. 45].

Якщо визначати, що сприяє стабільній позиції України на глобальному та регіональному рівнях, то таким стабілізатором для нас є американсько-американське стратегічне партнерство, враховуючи те, що Сполучені Штати мають беззаперечне світове лідерство. Але слід зазначити, що ці відносини, які почали зароджуватись із встановленням дипломатичних відносин між Україною та США на початку 1992

року, розвивалися неузгоджено та хаотично, і Сполучені Штати не поспішають включати нас до свого списку. партнери [68, с. 11].

По-перше, стан ядерного потенціалу України гальмує розвиток. США зосередили свою увагу на ядерному роззброєнні в Україні, що може мати непередбачувані безпекові наслідки в умовах світової політичної ситуації, особливо в Європі, де розпався Радянський Союз. Американці такі обережні частково тому, що вони не усвідомлюють, що поведінка України виходить за рамки стереотипів щодо поведінки інших країн колишніх спадкоємців Радянського Союзу. Нерозуміння цього факту змусило офіційних представників у Вашингтоні вважати, що з боку України існує зовнішня загроза. Це призвело до обструкції відносин США, яка тривала до моменту приєднання США до ДНЯЗ. Завдяки законодавцям США ставлення до України суттєво змінилося. С. Телботт, спеціальний радник Держсекретаря США з питань відносин з новими незалежними державами, заявив, що він твердо переконаний, що «у відносинах з Україною центр ваги має зміститися з ядерної проблеми... роззброєння на вирішення широких питань співпраці». , а також американсько-українські розробки [69, с. 1]».

Наступним кроком у поглибленні стратегічного партнерства з Україною є надання підтримки (зокрема технічної) для її приєднання до ГААТ/WTO та створення національної системи експортного контролю. Сполучені Штати стали на шлях розширення фінансової допомоги приватним інвесторам і демонтажу ядерної зброї, збільшення технічної та гуманітарної допомоги для подолання наслідків переходу до ринкової економіки.

У травні 1995 р. Президент США Клінтон відвідав Україну з державним візитом. За результатами цих візитів було прийнято спільну заяву про підтримку Сполученими Штатами процесу демократизації та ринкової трансформації України, її політичного суверенітету та територіальної цілісності, інтеграції в європейське суспільство.

Зазначимо, що стратегічне партнерство між Україною та Сполученими Штатами базується на спільному наборі цінностей та стратегічних інтересів для вирішення найважливіших міжнародних питань. Ці положення знайшли своє

відображення в матеріалах створеного у вересні 1996 року українсько-американського міжурядового комітету «Кучма-Гор», який утвердився як механізм практичної реалізації засад стратегічного партнерства та постійного діалогу з питань, що становлять спільний інтерес. Стратегічне партнерство між США та Україною також знайшло своє відображення в підписанні та імплементації «Хартії особливого партнерства Україна-НАТО» та приєднанні України до «Віденського документу про флангові обмеження», що дозволяє Росії розміщувати війська на території сусідніх країн. включно з Україною). До кінця 2001 р. діяла угода, підписана Президентом України Л. Кучмою та Віце-президентом США А. Гором про використання українських ракет-носіїв у сфері комерційних послуг. Саме ця угода засвідчила визнання України як ракетно-космічної держави та надала їй вихід на міжнародний ринок космічних засобів [70, с. 54].

Аналіз становлення українсько-американського стратегічного партнерства показує, що останні співпрацюють з Україною лише у вигідніших та дешевших, ніж інші країни, сферах. Йдеться про спільні проекти з науковими установами НАНУ, зокрема проект Інституту електрозварювання та дослідницького центру NASA щодо проведення міжнародних експериментів у космосі з випробування універсальних електронно-променевих приладів.

При формуванні між Україною та США моделі стратегічного партнерства важливу роль відіграли здобуті Україною суверенітет, стабільність і незалежність. Її геостратегічне розташування в поєднанні з цими характеристиками є однією з умов європейської стабільності. На думку політолога З. Бжезинського, Україна є важливим континентальним фактором, і «стабільність Європи великою мірою залежить від... незалежності України». Варто зазначити, що з моменту визнання України стратегічним партнером США модель цього партнерства стала більш радикальною через зміну зовнішньополітичних пріоритетів двох країн. Це партнерство є досить впливовим чинником на євроатлантичному просторі, який стабілізує та збалансовує систему міжнародних відносин у регіоні.

19 грудня 2008 року держсекретар США Райс і міністр закордонних справ України Огризко підписали «Хартію стратегічного партнерства між США та

Україною». У тексті документа зазначено, що країни мають намір розширити сферу співпраці та плани сприяти обороні та безпеці, запобігати загрозам і сприяти миру та стабільності. Важливим моментом для цього партнерства має стати співпраця з відновлення та модернізації інфраструктурного потенціалу України у сфері видобутку та зберігання енергоресурсів. Загалом положення Хартії спрямовані на зміцнення демократії, зміцнення зв'язків між народами та розвиток співпраці в гуманітарній сфері. Основним механізмом його реалізації є Комітет стратегічного партнерства між США та США, який очолюють керівники зовнішньополітичних відомств двох країн.

У квітні 2010 року Президент України Янукович і Президент США Барак Обама виступили зі спільною заявою, в якій підтвердили стратегічне партнерство між двома країнами та намір налагодити відносини на основі українсько-американського стратегічного партнерства Хартії та Комітет стратегічного партнерства. Обидва лідери відзначили, що спільними інтересами та цінностями двох країн є демократія, економічна свобода та добробут, безпека та територіальна цілісність, енергетична безпека, оборонна співпраця, верховенство права та міжособистісна взаємодія. Сьогодні стратегічне партнерство зі Сполученими Штатами зосереджено насамперед на вирішенні завдань зміцнення безпеки України та спільного протистояння глобальним загрозам.

Однак наразі мало вказівок на те, яким буде справжній курс дій США щодо України в разі успішного впровадження реформ та поточна позиція української політичної еліти. 10 травня, перебуваючи у Вашингтоні, міністр закордонних справ України Козар запросив держсекретаря Керрі відвідати Київ цього року для чергової зустрічі на рівні керівника зовнішньополітичного відомства Ради стратегічного партнерства.

Таким чином, хоча стратегічне партнерство між Україною та Сполученими Штатами можна розглядати як асиметричне та позитивне, Україна бачить Сполучені Штати як політичного партнера, який може допомогти їй стояти на позиції європейського розвитку та гарантувати її непорушність та цілісність. Проте слід

пам'ятати, що стратегія розвитку відносин має здійснюватися на двосторонній основі, а Україна досі не ефективно використовує механізми двосторонньої співпраці.

Відносини між Сполученими Штатами та Україною глибокі та багатогранні. У 1994 році колишній радник з питань національної безпеки Збігнев Бжезинський захищав співпрацю США з новою незалежною Україною, стверджуючи, що сильна Україна не лише принесе користь українцям, але й допоможе запобігти появі нової Російської імперії, зміцнить регіональну та глобальну безпеку. «Неможливо переоцінити, без України Росія більше не є імперією, але коли Україна капітулює, Росія автоматично стає імперією», – сказав Бжезинський [71, с. 15].

Оцінка Бжезинки 1994 року щодо вразливості України та його політичні рецепти, здається, дотримуються наступними адміністраціями США, але їх рідко цитують.

Невдовзі після публікації статті Бжезинського США надали Україні «політичні гарантії», підписавши Будапештський меморандум 1994 року. Двадцять років по тому, після російського вторгнення в Україну в 2014 році, офіційні особи США стали рішучіше та частіше висловлювати підтримку США суверенітету та територіальної цілісності України в межах міжнародно визнаних кордонів.

У 2019 році американсько-українські відносини стали важливим питанням у внутрішніх справах США.

У вересні 2019 року спікер Палати представників Ненсі Пелосі оголосила, що Палата представників оголосить імпічмент Дональду Трампу, частково це пов'язано з нібито діями президента проти України. 134 18 грудня 2019 року Палата представників погодилася оголосити імпічмент.

Президента Трампа звинувачують у зловживанні владою і перешкоджанні роботі Конгресу.

Перші статті імпічменту частково звинувачують президента в тому, що він вимагав від українського уряду публічно оголосити про розслідування, яке піде на користь його переобранню, зашкодить виборчим перспективам політичних опонентів і вплине на президентські вибори в США 2020 року на його користь. Президент Трамп також намагався змусити український уряд вжити цих заходів, ставлячи офіційні дії

США, які мають значну цінність для України, в залежність від публічного оголошення розслідування.

Президент Трамп і офіційні особи Білого дому визнали інтерес президента до розслідування в Україні, але сказали, що ці інтереси ґрунтуються на законних занепокоєннях. Представники Білого дому загалом заперечують, що дії адміністрації залежать від оголошення такого розслідування. 136 Інші офіційні особи США висловили свою думку під час розслідування щодо імпичменту. 5 лютого 2020 року Сенат виправдав президента Трампа за двома статтями імпичменту.

Адміністрація Байдена прагне відновити тісні зв'язки з Україною. Представник США зазначив, що підтримка США суверенітету та територіальної цілісності України є «непохитною». Це стосується окупованого Криму та підконтрольних Росії територій на сході України. У 2018 році тодішній заступник держсекретаря Джон Дж. Салліван сказав у Києві: «Крим – це Україна... Ми ніколи не погодимося обміняти одну частину України на іншу.

У липні 2018 року тодішній держсекретар Помпео видав Кримську декларацію, підтверджуючи відмову від претензій Кремля на суверенітет над захопленням території силою в порушення міжнародного права. Сполучені Штати приєднуються до союзників, партнерів і міжнародної спільноти в протистоянні спробі Росії анексувати Крим і пообіцяли підтримувати цю політику, доки Україна не відновить свою територіальну цілісність.

Кримська декларація прямо пов'язувала політику США з Уеллською декларацією 1940 року, яка започаткувала політику США щодо невизнання радянської анексії балтійських держав (Естонії, Латвії та Литви).

У Законі про антиросійський вплив у Європі та Євразії від 2017 року (CRIIEEA) зазначено, що політика США полягає в тому, щоб «ніколи не визнавати незаконну анексію Криму російським урядом або поділ будь-якої частини території України». застосовувати силу. З 2015 фінансового року субсидії для іноземних компаній забороняють іноземну допомогу урядам, які вживають «активних заходів» для підтримки анексії Криму Росією та обмежують політику та дії, які визнають суверенітет Росії над Кримом.

Представник США звернув увагу на порушення Росією прав людини в окупованому Криму. Ці порушення включали «жорстокі репресії щодо кримських татар, українців та представників інших етнічних і релігійних меншин у Криму» [17].

З моменту здобуття незалежності Україна була головним одержувачем зовнішньої та військової допомоги США в Європі та Євразії. Протягом 1990-х років (1992-2000 фінансові роки) уряд США надав Україні майже 2,6 мільярда доларів США загальної допомоги (в середньому 287 мільйонів доларів США на рік). У 2000-х роках (2001-2009 фінансові роки) допомога Україні склала майже 1,8 мільярда доларів (в середньому 199 мільйонів доларів на рік). За п'ять років до вторгнення Росії в Україну в 2014 році (2010-2014 фінансові роки) двостороння допомога від Державного департаменту та Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) становила в середньому близько 105 мільйонів доларів на рік.

Після того, як Росія вторглася в Україну, США почали надсилати більші обсяги щорічної допомоги Україні через кілька рахунків. З 2015 фінансового року до 2020 фінансового року двостороння допомога Держдепартаменту США та USAID Україні, включаючи іноземне військове фінансування, становила в середньому близько 418 мільйонів доларів на рік.

У 2021 фінансовому році Держдепартамент і USAID виділили Україні близько \$464 млн, у тому числі \$115 млн у FMMF.

Прохання Президента до України щодо надання Україні допомоги з боку держави/USAID у розмірі близько 459 мільйонів доларів у 2022 фінансовому році виходить за рамки фінансування Державного департаменту та USAID. Допомога США в галузі безпеки включає Ініціативу Міністерства оборони України з підтримки безпеки (USAI; P.L. 114-92, §1250), яка розроблена для підтримки суверенітету та територіальної цілісності України та допомоги Україні в захисті від подальшої агресії. З 2016 по 2021 фінансовий рік Конгрес виділив понад 1,3 мільярда доларів на USAI.

Україна також отримує безпекову допомогу через Додатковий рахунок Міністерства оборони та інші рахунки, включаючи Надзвичайну допомогу та допомогу в перепрограмуванні 2014-2015, Європейську ініціативу стримування

(раніше Reassurance), Фонд глобальної безпеки, Розділ 333 (Розбудова потенціалу партнерів), Регіональний FMF і Міжнародні військові Освіта та навчання (ІМЕТ). Загалом Сполучені Штати виділили Україні понад 2,5 мільярда доларів на безпеку з моменту російського вторгнення в 2014 році [18].

Крім того, з 2014 фінансового року уряд США надав понад 351 мільйон доларів гуманітарної допомоги для допомоги внутрішньо переміщеним особам (ВПО) та іншим жертвам конфлікту. Загальний обсяг допомоги у сфері нерозповсюдження та зменшення загрози, якою керують Міністерство енергетики та Міністерство оборони (DOD), з 2014 фінансового року перевищив 205 мільйонів доларів. Також США надали Україні три кредитні гарантії на 1 мільярд доларів. 166 смертельна та не смертельна допомога у безпеці стурбована можливою ескалацією конфлікту, адміністрація Обама надала Україні нелетальну допомогу у сфері безпеки. Така допомога включає «бронезилети, шоломи, транспортні засоби, прилади нічного та теплового бачення, важке інженерне обладнання, сучасні радіостанції, патрульні катери, пайки, намети, протимінометні радары, уніформу, обладнання та засоби першої допомоги та інші супутні речі». Адміністрації Трампа та Байдена надали Україні нелетальну допомогу та оборонну летальну зброю.

З 2017 по 2021 рік допомога у сфері безпеки включає посилення смертоносності українських військових, командування та управління, а також ситуаційну обізнаність шляхом забезпечення протигарматних радарів, безпілотних літальних систем, захищеного зв'язку, радіоелектронної боротьби та військово-медичної евакуації. , навчання та оснащення для підвищення безпеки експлуатації та можливостей українських авіабаз.

У 2018 і 2019 роках Міністерство оборони повідомило Конгрес про два іноземні продажі зброї Україні загалом 360 переносних протитанкових ракет Javelin, а також пускові установки, відповідне обладнання та навчання. За даними ЗМІ, ракети будуть зберігатися. Тримайтеся подалі від лінії фронту. У вересні 2021 року адміністрація Байдена оголосила про плани надати «новий пакет у 60 мільйонів доларів для додавання протиброньових систем Javelin та інших летальних і нелетальних засобів

захисту». Військова допомога США Україні також включає озброєні патрульні катери Mark VI і патрульні катери берегової охорони островного типу [45, с.12].

Україна є важливим регіональним стратегічним партнером і докладає значних зусиль для модернізації своєї армії та підвищення сумісності з НАТО. Надання Україні необхідного обладнання для відбиття війни Росії проти України залишається невідкладним пріоритетом безпеки.

3 січня 2021 року Сполучені Штати інвестували понад 4,5 мільярда доларів у безпеку, щоб продемонструвати непохитну відданість суверенітету та територіальній цілісності України. Це включає понад 3,8 мільярда доларів з моменту, коли Росія почала навмисну, неспровоковану та жорстоку війну проти України 24 лютого. Починаючи з 2014 року, Сполучені Штати надали понад 6,5 мільярдів доларів США на навчання та допомогу в забезпеченні безпеки обладнанням, щоб допомогти Україні зберегти її територіальну цілісність, захистити кордони та покращити взаємосумісність з НАТО.

24 квітня Міністерство оборони США повідомило Конгрес про свій намір надати понад 713 мільйонів доларів іноземного військового фінансування для України та 15 інших країн НАТО, а також партнерів у Центральній і Східній Європі та на Балканах. Допомога, надана в цьому бюлетені, допоможе союзникам по НАТО наповнити свої можливості для передачі зі своїх власних запасів в Україну, щоб підтримувати та зміцнювати стримування НАТО. Понад 322 мільйони доларів з цих коштів призначені для України, яка ще більше зміцнить її захист від війни, яка триває з Росією.

Станом на 2022 фінансовий рік Міністерство оборони надало Україні безпекову допомогу на суму 300 мільйонів доларів через Ініціативу сприяння безпеці в Україні (USAI). У 2021 фінансовому році Україна отримала \$275 млн за Програмою сприяння оборонній безпеці (USAI). Сюди входить допомога в разі смерті в розмірі 75 мільйонів доларів.

У 2021 фінансовому році Міністерство оборони виділило Україні 115 мільйонів доларів на фінансування іноземних збройних сил (FMF) і 3 мільйони доларів на фінансування міжнародної військової освіти та підготовки (IMET). Перед черговим

російським вторгненням FMF підтримав Україну в придбанні широкого спектру можливостей, включаючи протимінометні радары, радіостанції безпеки, транспортні засоби, радіоелектроніку, стрілецьку та легку зброю, а також медичне забезпечення.

Фонд глобальної безпеки, спільна програма Державного департаменту США та Міністерства оборони, надав понад 42 мільйони доларів США на навчання, консультаційні послуги та обладнання, щоб допомогти українському уряду в подальшому розвивати тактичні, оперативні та інституційні можливості своїх спецпідрозділи з 2014 р., бойові частини, національна гвардія, регулярні сили, молодший - офіцери та бойова медична допомога.

20 лютого 2022 року США за програмою Excess Defense Articles передали Україні вертольоти Мі-17 [18, с.23].

З 2018 року США надали Україні чотири сучасні острівні кораблі Берегової охорони США. Ремонтні роботи профінансували Укрдержфонд та FMF [71, с.14].

Закон про оборону демократії в Україні від 2022 року – це акт Конгресу США, згідно з яким матеріальні ресурси будуть надаватися українському уряду подібно до кредитування – періоду оренди часів Другої світової війни.

Повна назва закону – «Закон про розширені повноваження Президента щодо підписання угод з Урядом України». Позичає чи здає цьому уряду оборонну продукцію для захисту цивільного населення України від російської військової агресії та для інших цілей» [72, с. 44].

Закон скорочує затримки в експорті оборонної техніки зі США в Україну для забезпечення своєчасної доставки техніки. Це стосується 2022 та 2023 фінансових років.

Закон названий на честь програми часів Другої світової війни, яка забезпечувала зброю та постачання зі Сполучених Штатів союзним силам.

19 січня 2022 року сенатор від Техасу Джон Корнін вніс законопроект до Комітету із закордонних справ Сенату США.

Законопроект було ухвалено одноголосно в Сенаті США 6 квітня 2022 року та 417 голосами проти 10 у Палаті представників 28 квітня 2022 року.

Закон набув чинності в понеділок, 9 травня після того, як його підписав президент Джо Байден.

2.2. Ризики зовнішньополітичної стратегії США для України

В жовтні 2022-ого року Білий дім опублікував нову стратегію національної безпеки, яка визначає ключові стратегічні загрози Сполученим Штатам.

Умовно їх можна розділити на дві частини — це небезпеки з боку інших країн, переважно авторитарних держав, таких як Китай і Росія, і глобальні виклики, якими США планують залучати партнерів через багатосторонні платформи співпраці.

Загалом ця практика не нова для зовнішньої політики США. Однак стратегія все ж визначає кілька важливих методологічних змін, які Україна має врахувати, щоб сформуванати курс співпраці з Вашингтоном.

Йдеться про концептуальне розмивання кордонів внутрішньої та зовнішньої політики США у формуванні та просуванні своїх інтересів; більш позитивні дипломатичні відносини з державами-партнерами, які поділяють погляди США на глобальний порядок, і ворогуючими націями, готовими співпрацювати у вирішенні глобальних проблем; фокус на альянси та інші форми стратегічного співробітництва, а також збільшення витрат на безпеку, оборону та збройні сили на основі поточних і потенційних військових загроз.

Основна увага стратегії зосереджена на тому, як протистояти загрозам з боку конкурентів США – Китаю, Росії, Ірану, Північної Кореї та інших авторитарних режимів [73, с. 33].

Термін конкуренція чи суперництво призначений не лише для того, щоб легше ідентифікувати країни, які різною мірою протистоять Сполученим Штатам на міжнародній арені.

У документі неодноразово вживається поняття «вирішального десятиліття» для США та світу (англійською «decisive decade»), яке має остаточно визначити «умови геополітичного протистояння» між світовими державами та наслідки такого протистояння. визначатиме майбутній розвиток людини.

Судячи з документів, Сполучені Штати визнають, що концептуальні розбіжності між демократичним і авторитарним режимами є нездоланими. Проте, якщо Білий дім наголошував на активній ролі Америки в протистоянні авторитарним лідерам на початку президентства Байдена, нова стратегія анонсує більш відкриту «конкуренцію у фантазіях».

У документі не йдеться про те, що Вашингтон має бути зацікавлений у перетворенні режимів інших країн на демократію, щоб вони почувались у більшій безпеці. Текст насичений припущеннями про те, що сильні та стабільні демократії продемонструють свою ефективність, а Сполучені Штати сприятимуть цьому.

Окремо заявляють про підтримку молодих демократій.

У стратегії підкреслюється, що Сполучені Штати не вважають, що американська модель повинна використовуватися та копіюватися іншими. Крім того, Білий дім тепер публічно заявив, що співпраця з питань, що становлять взаємний інтерес, можлива, якщо інші режими відмовляться від застосування сили та агресії у своїй зовнішній політиці.

Ця зміна позиції США може бути пов'язана зі змінами суспільних настроїв під час президентства Байдена.

Жорстку мову про диктатури спочатку пов'язували з внутрішніми загрозами, такими як напад на Капітолій, відмова Трампа визнати результати виборів, Суспільство глибоко поляризоване і потребує об'єднання.

Виклики також виникли, оскільки демократи планують «повернути» Сполученим Штатам їхню роль активного світового учасника, відновивши ініціативи та зв'язки, які були заблоковані в епоху Трампа, тоді як виборці продовжують і продовжують скептично ставитися до необхідності американської участі до вирішення проблем в інших регіонах.

Нарешті, досвід захоплення влади в Афганістані Талібаном також зробив свій внесок, змусивши багатьох в уряді США повірити, що інколи режими неможливо змінити, скільки б це не коштувало.

Реальність змінилася, і тепер Сполучені Штати бачать свою місію в тому, щоб зробити диктатури принаймні менш небезпечними.

Зрештою, такий крок мав би запобігти міжнародній поляризації, оскільки недемократичні уряди фактично опинилися б серед явних супротивників Сполучених Штатів і таким чином наблизилися б до Китаю, Росії чи Ірану [74, с. 33].

У цьому контексті концептуальна конкуренція виглядає більш гнучкою, хоча, можливо, більш пластичною. Як наслідок, різне й ставлення до стратегічних опонентів. Так, стратегія чітко визначає Китай і Росію як дві найбільші небезпеки.

Але якщо Російська Федерація розглядається як «пряма і постійна загроза» системі міжнародної безпеки, яку необхідно стримувати, то Китай розглядається як єдина велика держава, «спроможна і має намір змінити весь міжнародний порядок».

Серед інших авторитарних держав, хоч і з нижчим рівнем загрози, є Іран, який визначається як дестабілізуючий фактор у регіоні, який втручається у внутрішні справи своїх сусідів і поширює зброю та безпілотники серед своїх партнерів безпосередньо чи через недержавні організації. воєнізовані формування. Північна Корея є ще однією регіональною загрозою через розробку ядерної зброї та ракет різної дальності.

На відміну від попередніх стратегій, Україну в документі згадували чи не найбільше – 33 рази. Очевидно, ця увага викликана нинішньою війною та складними викликами, які вона створює – фактично, третина цих згадок міститься в розділі документа про відносини з Росією.

Сполучені Штати чітко пообіцяли підтримувати Україну в боротьбі з агресорами та оголосили про участь у проектах реконструкції та економічного розвитку. Білий дім також неодноразово наголошував на підтримці євроінтеграційного процесу України. Це хороший сигнал щодо нашого геополітичного позиціонування.

Загалом документ створює достатньо позитивні умови для співпраці між Україною та США – це наявна та задекларована підтримка, зацікавленість у відновленні, можливості брати участь у широкій партнерській платформі, у профспілках та альянсах поза інституційними рамками (ми сподіваємось це тимчасово).

По-перше, розмивання меж між внутрішньою та зовнішньою політикою по суті означає, що міжнародна політика США стала більш чутливою до внутрішніх дебатів і викликів США.

З одного боку, це можливість краще лобіювати наші інтереси, але з іншого боку, нам потрібно навчитися використовувати цей інструмент зважено і тактовно, а не втягуватися в політичні випробування, такі як корупційний скандал в Америці.

Про це можна і ще не раз спекулюють у внутрішньопартійній боротьбі, і для України вкрай важливо зберегти підтримку двосторонніх сторін на всіх рівнях.

По-друге, можливість участі в різних формах співпраці для вирішення глобальних викликів, у тому числі з недержавними акторами, потребує наявності власного порядку денного та ресурсів для системної роботи над цими питаннями.

Деякі кроки США можуть бути не на часі для нас через війну, але це один із способів налагодити тісні партнерські стосунки чи залучити інвестиції в конкретні проекти поза межами традиційної двосторонньої співпраці.

По-третє, потрібно враховувати, що протистояння авторитарному режиму, якби його не називали, розглядається Сполученими Штатами системно.

Це усвідомлення підводить до фундаментальної проблеми останніх років: якщо Україна чітко заявляє про своє місце в «клубі західних демократій», то Україна повинна зробити домашнє завдання і гарантувати демократичний перехід в Україні.

Будь-який відступ або затримка реформ вплине на участь в інших ініціативах США, хоча підтримка й надалі надаватиметься для боротьби з агресором. Ця стратегія створює для України багато можливостей для широкого партнерського співробітництва США, і для нас надзвичайно важливо не втрачати можливості та реалізовувати їх змістовно [75, с. 4].

Однак, на даний момент існують і ризики стосовно зміни курсу у геостратегії США, стосовно України. Перш за все напередодні проміжних виборів до Конгресу від Республіканської партії про те що вони не «випишуть білого чеку для України» в тому випадку, якщо візьмуть більшість в Конгресі, або скоротять допомогу, що надається Україні від США, однак цілком можливо, що це передвиборні загравання з думками виборців та Україна і надалі матиме двопартійну підтримку Конгресу США.

3.3. Позиція США щодо війни в Україні

«Ми хочемо, щоб Росія була ослаблена до такої міри, коли вона не зможе робити те, що вона зробила, коли вторглася в Україну», – заявив міністр оборони Ллойд Остін у Польщі в травні 2022-ого року.

Понад століття велика стратегія США була зосереджена на підтримці сприятливого балансу сил у Європі, Східній Азії та, меншою мірою, у Перській затоці. Підйом Китаю є найбільшим довгостроковим викликом для здатності Сполучених Штатів зберегти цю сприятливу конфігурацію сили, і жорстоке вторгнення Росії в Україну не може змінити цей факт. Заглядаючи вперед, адміністрація Байдена не повинна дозволити, щоб шокуючі події в Європі відвернули її від більшого завдання відновлення влади всередині країни та збалансування зовнішнього впливу Китаю.

Війна в Україні показує, що більша європейська відповідальність за свою безпеку не тільки бажана, але й можлива. Війна викликала тривогу для європейців, які вважали, що антивоєнні норми, міжнародні інститути, економічна взаємозалежність і американська безпека унеможливають масштабну війну на їхньому континенті. Дії Росії є жорстоким нагадуванням про те, що жорстка сила залишається вирішальною і що самопроголошеної ролі Європи як «цивільної сили» недостатньо. Уряди від Лондона до Гельсінкі різко відреагували, проігнорували прогнози про те, що європейський «стратегічний шум» завадить континенту ефективно відповісти на спільну загрозу. Здається, навіть пацифістська постмодерна Німеччина отримала меморандум [76, с. 33].

Війна також виявила давні військові недоліки Росії. Незважаючи на місяці планування та підготовки, вторгнення Росії в набагато слабшу Україну стало для президента Росії Володимира Путіна ганебною невдачею. Якими б не були його сподівання, тепер стає зрозуміло, що Росія просто недостатньо сильна, щоб відбудувати свою колишню імперію, і буде ще слабшою, коли Європа переозброїться.

Могутність Москви продовжуватиме падати. Ні Європа, ні Сполучені Штати не відновлять нормальну взаємодію з Росією, поки Путін залишається при владі, а санкції, запроваджені зараз, завдаватимуть шкоди зруйнованій економіці Росії протягом багатьох років. Підтримка маріонеткового режиму в Києві змусила б Росію залишити багатьох своїх нещасних солдатів на українській землі перед лицем того самого впертого повстанського руху, з яким зазвичай стикаються окупаційні сили. Кожен російський солдат, залучений до охорони повстанської України, не може бути використаний для нападу на когось іншого.

З цих причин війна в Україні є ідеальним часом для переходу до нового розподілу праці між Сполученими Штатами та їхніми європейськими союзниками, коли Сполучені Штати звертають свою увагу на Азію, а їхні європейські партнери беруть на себе головну відповідальність за власний захист. Сполучені Штати повинні відмовитися від своєї давньої опозиції європейській стратегічній автономії та активно допомагати своїм партнерам модернізувати їхні війська [77, с. 44].

Передача європейської безпеки європейцям має відбуватися поступово. Ситуація в Україні залишається невирішеною, а європейська обороноздатність не може бути досягнута відразу. У довгостроковій перспективі США, НАТО та ЄС також повинні прагнути побудувати європейський порядок безпеки, який не виключатиме Росію — як для підвищення європейської стабільності, так і для звільнення Москви від її зростаючої залежності від Китаю. Такий розвиток подій доведеться почекати до нового керівництва Москви, але має стати довгостроковою метою.

Китай залишається єдиним конкурентом, і успішне проведення цієї конкуренції має залишатися головним стратегічним пріоритетом для США.

Агресивна війна Росії в Україні може сягати жорстокого минулого Європи в 20-му столітті, але відповідь Сполучених Штатів та їхніх союзників явно була відповіддю 21-го століття, коли вони запровадили безпрецедентні економічні та фінансові санкції та надали військову допомогу. Це не просто вивірена відповідь, щоб уникнути ескалації ядерної енергії, а сміливий експеримент, спрямований на те, щоб відійти від століть війни та способу боротьби великих держав.

Підхід США – це не фізична окупація, а фінансове завоювання та економічне знищення. Це була скоріше віртуальна облога, ніж реальна, але мета була одна: змусити Росію підкоритися.

Це може назавжди змінити інструментарій зовнішньої політики США, що матиме глибокі наслідки для стратегічних поглядів Вашингтона.

Результати, звичайно, невизначені. У минулому санкції рідко, якщо взагалі застосовувалися, щоб призвести до зміни режиму або припинення війни. Як ми бачили в Україні, навіть масштабні санкції не принесли явних перемог. Захід зрозуміє, що санкції не без наслідків, навіть жертв. Дефіцит і стрибки цін, спричинені санкціями, впливають на економіку Сполучених Штатів і Європи. Цивільні жителі, особливо в бідніших країнах світу, можуть загинути від стрімкого зростання цін на продукти харчування та нестерпно жарких чи холодних будинків, у яких стає нестерпно жарко, коли вимикається електроенергія [78, с. 14].

Але якщо Сполучені Штати переможуть — економічна боротьба змусить російського президента Володимира Путіна залишити військову агресію або навіть піти від влади — це докорінно змінить велику стратегію, природу альянсів та ієрархію великих держав, які вступають у XXI століття. Це відновило б американське домінування новим гегемоністським способом. Це стримає інших агресорів, оскільки вони усвідомлять, що мало що можуть зробити, щоб захистити себе від руйнівних наслідків економічної та фінансової війни. Це стане провісником нової невійськової гонки озброєнь, оскільки країни змагатимуться за створення власних систем і регіональних бізнес-блоків, змінюючи баланс економічної сили. Зрештою, війна Росії в Україні переосмислить те, що означає бути великою державою, і природу майбутніх конфліктів.

Війна Росії в Україні змінить геополітичні уявлення, а не геополітичні реалії. Хоча Росія під керівництвом президента Путіна виглядає як короткостроковий виклик, У середньостроковій і довгостроковій перспективі головною загрозою залишатиметься Китай. Вирішальним буде те, як збалансувати обидва. Хоча увага часто зосереджена на «тут і зараз», стратегічний фокус повинен бути збережений. Загроза з боку Китаю є структурною, і зміна керівництва не призведе до серйозних

змін. Загальна реальність полягає в тому, що Китай скорочує розрив потужності зі Сполученими Штатами [79, с. 3].

Однак увагу Вашингтона необхідно звернути на європейський фронт. З огляду на спробу Росії підтвердити свою сферу впливу силою, Сполучені Штати не мають іншого вибору, окрім як дати відсіч силою. Навіть Європа, після її очевидного відчуження від Сполучених Штатів, необхідна для відновлення американської могутності. Наприклад, огляд Німеччини своєї оборонної позиції базується на цій передумові.

Сполучені Штати не мають оперативної спроможності або постійної зосередженості на комплексних довгострокових зобов'язаннях у цих двох сферах. Але геополітичні реалії вимагають від Вашингтона і того, і іншого. Якщо так, союзники та партнери США на європейському та індо-тихоокеанському фронтах не матимуть іншого вибору, окрім як взяти на себе більш агресивні зобов'язання. Доброю новиною є те, що є ознаки того, що це вже відбувається..

Консенсус щодо вторгнення президента Росії Володимира Путіна в Україну полягає в тому, що ми перебуваємо на переломній точці глобальних справ, ера після холодної війни закінчилася, і якщо Путін переможе, він перепише правила вільного світу. Вторгнення Путіна в Україну є жахливим, варварським і кричущим порушенням міжнародного права, і Захід повинен зробити все, крім прямого залучення Росії, щоб допомогти зупинити українців у боротьбі з російськими військами.

Путін уже порушив міжнародне право точно так само, коли він вторгся в Україну та анексував Крим у 2014 році.

Фундаментальною зміною сьогодні є не війна Путіна, а відмова Китаю засуджувати. Як пише Фаррід Закарія з CNN, зближення між Москвою та Пекіном є дорогим стратегічним побічним продуктом політики адміністрації Байдена, спрямованої на виклик і стримування Китаю. Світ, у якому Китай і Росія підтримують один одного у перекроюванні територіальних карт і переписуванні правил міжнародної системи, а не намагаються отримати вплив на існуючі інституції, набагато небезпечніший [80, с. 54].

Вторгнення Путіна в Україну підкреслює, наскільки Європа незамінна як військовий союзник, але ще більше як економічний, моральний і правовий партнер. Але в Європі інша думка: Хоча вторгнення, здається, переконує великі європейські країни - головним чином Німеччину - збільшити свої витрати на оборону, вони роблять це не для того, щоб наблизитися до Сполучених Штатів. Натомість вони готуються до майбутнього, в якому Європа більше не буде залежати від підтримки США. Канцлер Німеччини Олаф Шульц говорив про закупівлю нового покоління винищувачів і танків, але наполягає, що вони повинні будуватися в Європі разом з європейськими партнерами. Вороже ставлення колишнього президента США Дональда Трампа до НАТО та триваюча дисфункція політичної системи США викликали занепокоєння у європейських лідерів, хоча вони високо цінували постійну дипломатичну та стабільну підтримку адміністрації Байдена.

США повинні заохочувати всі європейські зусилля щодо розвитку більш міцної та узгодженої загальноєвропейської оборони – не в останню чергу тому, що європейська військова міць утримуватиме Вашингтон від сприйняття Європи як належного. У той же час адміністрація Байдена повинна продовжувати укладати нові трансатлантичні торговельні та інвестиційні угоди та спільний цифровий ринок. Сполучені Штати також повинні заохочувати європейські відносини з країнами південної півкулі, визнаючи, що вони часто несуть багаж постколоніальної епохи. І після смерті Путіна Вашингтон повинен підтримати Європу в розбудові нової архітектури безпеки від Атлантики до Уралу, можливо, з накладенням і перекриттям кіл оборонної співпраці між блоками націй. НАТО ніколи не зможе розширитися на Тихий океан, тому слід використовувати інші рамки.

Ця перебудована американська велика стратегія насправді буде зосереджена на демократії, але вона не буде описана як епопея боротьби між демократіями та автократіями. Натомість Захід має зосередитися на багатьох перевагах, які можуть принести демократія та верховенство права: індивідуальність, автономія, прозорість, підзвітність, більш справедливий розподіл багатства та звернення до суду у разі порушення прав людини. Поставлення цих цінностей у центр зовнішньої політики США, безумовно, робить ще більш необхідним їх впровадження всередині країни.

На відміну від стратегії національної безпеки адміністрації Трампа від 2017 року, яка розглядала Росію та Китай як однакові загрози, адміністрація Байдена зосередилася насамперед на Китаї у своїх тимчасових керівних принципах на 2021 рік. Президент США Джо Байден навіть звернувся до російського президента Володимира Путіна щодо стабільних і передбачуваних відносин, які дозволили б Вашингтону зосередитися на своїх індо-тихоокеанських пріоритетах [80, с. 34].

Не дивно, що вторгнення Росії в Україну підняло питання щодо стійкості нахилу Байдена до Індо-Тихоокеанського регіону. Чи мають Сполучені Штати достатній політичний потенціал і військові ресурси, щоб протистояти викликам, що постають перед Європою та Азією? Дехто в Азії зараз стурбований тим, що загроза з боку Росії в Європі може змусити Байдена деескалувати свою конфронтацію з Китаєм і повернутися до стратегії Китаю в регіоні.

Спільне оголошення Путіна та президента Китаю Сі Цзіньпіна 4 лютого про необмежене китайсько-російське партнерство не залишає Байдена можливості вибирати між європейським та азіатським театрами. Крім того, геополітичні траєкторії Росії під проводом Путіна та Китаю під проводом Сі Цзіньпіна базуються на спільній глибокій недовірі до Сполучених Штатів. Здається, у будь-якого лідера є досить мало можливостей вести мирні переговори з Вашингтоном наодинці. У будь-якому разі перспектива послаблення Росії може їх зблизити.

Якщо Вашингтон тепер зіткнеться з викликами як з боку Китаю, так і з боку Росії, він повинен зміцнити можливості своїх союзників і модернізувати домовленості про спільне використання в Азії та Європі. На щастя, у великій стратегії адміністрації Байдена є місце для обох. Він особливо наголосив на побудові того, що радник США з національної безпеки Джек Салліван назвав «мережею гнучких партнерств, інституцій, альянсів груп націй», що привернуло значну увагу в Азії [81, с. 4].

Якщо європейські союзники Америки візьмуть на себе більшу відповідальність за захист своєї батьківщини від російських загроз, у Вашингтона немає причин применшувати занепокоєння Азії заради європейської стабільності. Всупереч нещодавній європейській думці, союзники та партнери США в Індо-

Тихоокеанському регіоні, зокрема Австралія, Індія та Японія, готові взяти на себе більшу відповідальність за безпеку Азії.

Тривала відпустка Європи від геополітики закінчилася через війну Путіна в Україні. Вона нарешті була готова зробити більше для власної оборони, включаючи історичне рішення переозброїти Німеччину.

Якщо європейські союзники Америки візьмуть на себе більшу відповідальність за захист своєї батьківщини від російських загроз, у Вашингтона немає причин применшувати занепокоєння Азії заради європейської стабільності. Всупереч нещодавнім європейським уявленням, союзники та партнери США в Індо-Тихоокеанському регіоні, зокрема Австралія, Індія та Японія, готові взяти на себе більшу відповідальність за безпеку Азії.

У доступному для огляду майбутньому ні Азія, ні Європа не зможуть самостійно стримувати і врівноважувати Китай і Росію. Але, роблячи більше для власної безпеки, вони допомагають зміцнити внутрішню політичну підтримку продовження військових зобов'язань в обох регіонах. Відіграючи більшу роль і зміцнюючи політичну владу своїх союзників, Вашингтон може створити стабільний регіональний баланс сил в Азії та Європі за підтримки військової потужності США. Це, у свою чергу, може змусити Пекін і Москву прийняти більш розумний підхід до своїх сусідів і відмовитися від своєї віри в те, що вони можуть укласти угоду з супердержавою з Вашингтоном через лідерів країн Азії та Європи [82, с. 44]. Спільний тягар безпеки та об'єднана сила США полегшать Азії та Європі знайти баланс Короткострокове стримування і довгострокове примирення між Китаєм і Росією. Такий результат підсилює незмінну мету американської великої стратегії — не допустити домінування однієї сили в будь-якому регіоні.

ВИСНОВКИ

Геостратегія – це військова та політична стратегія або метод діяльності, прийнятий для досягнення геополітичних цілей. Геополітика – це наука про вплив географії на політичну природу держав, їхню історію, інститути та особливо відносини з іншими державами. Геополітична думка виникла в період великих змін у відносинах сил, особливо в країнах, які активно займалися покращенням свого статусу. Стратегічний регіон можна визначити як регіон, де поєднуються інтереси держави та розглядається можливість використання інструментів політичної, економічної та військової влади для захисту її інтересів. Існують різні визначення геополітики, але стрижнем визначення є політика влади, а геостратегія є основною концепцією

Україна та її місце в геостратегії США, є важливою темою для іноземних та українським вчених, особливу увагу заслуговують праці Збігнева Бжезинського. Водночас З. Бжезинський ніколи не обмежувався лише теоретичними дослідженнями, прагнучи за всяку ціну реалізувати основні концептуальні положення своїх геостратегічних досліджень. Так, він став головою Американсько-українського консультативного комітету, співпрацював з Українським науковим інститутом Гарвардського університету. Як радник президента Картера брав участь у звільненні українського дисидента Валентина Мороза у 1979 р. У передмові до англійського видання творів В. Чорновола 1968 р. Бжезинський підкреслив політичне значення національної проблеми в УРСР і зазначав, що «зростання літературного бродіння і національного самоствердження в Україні може призвести до корінних змін, яких неможливо було передбачити». Недарма появу незалежної України на карті Європи З. Бжезинський вважав третьою за історичною значимістю подією ХХ століття після падіння Габсбурзької монархії та поділу світу на два ворожі табори після Другої Світової війни.

Україна займає важливе місце в концепції Хартленд, а також грає ключову роль в колективній Європейській безпеці. Територію, що є найбільш вдалою для контролю над усім світом, в геополітиці прийнято позначати терміном «Хартленд», який

введений в обіг Хелфордом Макіндером і розшифрований ним як «Серцевинна Земля», «осереддя». Сучасні американські геополітичні концепції вказують на двоїсте геополітичне становище сучасної України. З одного боку, зазначається, що Україна посідає важливе геополітичне становище, являє собою головний аванпост перед Євразією. Разом з тим потенційно українське розташування загрозливе з огляду на можливість опинитися між молотом і ковадлом у разі зростання тиску в її геополітичному доквіллі. Основний зміст і особливості геостратегії України визначаються як об'єктивною геополітичною ситуацією, так і прагненням нашої країни до політичної стабільності, зміцненням своєї безпеки, одержанням необхідної допомоги в проведенні політичних і соціально-економічних реформ. За таких умов відбувається затвердження пріоритету європейського геополітичного вектора. Отже, Україна – це укріплений і оснащений відповідним чином пункт на західному кордоні Хартленду для виконання спеціального завдання – стежити за Хартлендом

В 90-х роках водночас є кілька основних факторів, які перешкоджають реалізації потенціалу двосторонніх відносин України і США. По-перше, йдеться про соціально-політичну невизначеність в Україні, триваючу боротьбу «нагорі», характер якої породжує невизначеність в українській перспективі. Слід також зазначити, що просування України до демократичної та правової держави було дуже неповним і непослідовним, а також слабкість демократичних сил. З точки зору розвитку системи безпеки окремі засади української зовнішньої політики були негнучкими та незручними. З часом уявлення про геостратегічне значення України на Заході, особливо в США, почали змінюватися. Зі сторони США було визнано самодостатній погляд України на потенційний вплив безпеки в регіоні, і його потенціал неможливо реалізувати без зміцнення внутрішньої сили країни.

На початку 21-ого століття відносини України і США були напруженими. З самого початку свого президентства Дж. Буш-молодший був жорстким у підході до України. Саме з цього моменту безпрецедентно звучить занепокоєння внутрішньою ситуацією в Україні, особливо забезпеченням основних прав і свобод. Про потенційну роль України в регіоні продовжують говорити, але все не так голосно, як було раніше. Українській владі пояснили, що без відповідних реформ геостратегічне положення

України втратить свою цінність. Також українсько-американські відносини охолонули після приходу до влади в Україні проросійської команди президента Януковича. Криза у відносинах між двома країнами поглибилася після арешту колишнього прем'єр-міністра Юлії Тимошенко та представників її колишнього уряду.

Нова епоха співпраці почалася в 2014 році після агресії Росії в Криму та на Сході України. Особливо поглибленою співпраця настала після повномасштабного вторгнення Росії до України. Аналіз становлення українсько-американського стратегічного партнерства показує, що останні співпрацюють з Україною лише у вигідніших та дешевших, ніж інші країни, сферах. Йдеться про спільні проекти з науковими установами НАНУ, зокрема проект Інституту електрозварювання та дослідницького центру NASA щодо проведення міжнародних експериментів у космосі з випробування універсальних електронно-променевих приладів. При формуванні між Україною та США моделі стратегічного партнерства важливу роль відіграли здобуті Україною суверенітет, стабільність і незалежність. Її геостратегічне розташування в поєднанні з цими характеристиками є однією з умов європейської стабільності. На думку політолога З. Бжезинського, Україна є важливим континентальним фактором, і «стабільність Європи великою мірою залежить від незалежності України. Варто зазначити, що з моменту визнання України стратегічним партнером США модель цього партнерства стала більш радикальною через зміну зовнішньополітичних пріоритетів двох країн. Це партнерство є досить впливовим чинником на євроатлантичному просторі, який стабілізує та збалансовує систему міжнародних відносин у регіоні.

На даний момент існують і ризики стосовно зміни курсу у геостратегії США, стосовно України. Перш за все напередодні проміжних виборів до Конгресу від Республіканської партії про те що вони не «випишуть білого чеку для України» в тому випадку, якщо візьмуть більшість в Конгресі, або скоротять допомогу, що надається Україні від США, однак цілком можливо, що це передвиборні загравання з думками виборців та Україна і надалі матиме двохпартійну підтримку Конгресу США. В жовтні 2022-ого року Білий дім опублікував нову стратегію національної безпеки, яка визначає ключові стратегічні загрози Сполученим Штатам. На відміну від попередніх

стратегій, Україну в документі згадували чи не найбільше – 33 рази. Очевидно, ця увага викликана нинішньою війною та складними викликами, які вона створює – фактично, третина цих згадок міститься в розділі документа про відносини з Росією. Сполучені Штати чітко пообіцяли підтримувати Україну в боротьбі з агресорами та оголосили про участь у проектах реконструкції та економічного розвитку. Білий дім також неодноразово наголошував на підтримці євроінтеграційного процесу України. Це хороший сигнал щодо нашого геополітичного позиціонування. Загалом документ створює достатньо позитивні умови для співпраці між Україною та США – це наявна та задекларована підтримка, зацікавленість у відновленні, можливості брати участь у широкій партнерській платформі, у профспілках та альянсах поза інституційними рамками (ми сподіваємось це тимчасово).

«Ми хочемо, щоб Росія була ослаблена до такої міри, коли вона не зможе робити те, що вона зробила, коли вторглася в Україну», – заявив міністр оборони Ллойд Остін у Польщі в травні 2022 року. Російська агресія ламає міжнародне право та світопорядок та створює небезпечний прецедент в ХХІ столітті, що території можна анексувати та змінювати кордони, маючи багато зброї, образи на народи та пропаганду [74, с. 15]. В цьому випадку Росії не можна дозволити одержати перемогу, бо через деякий час увесь світ спустошуватимуть війни. Цей прецедент надасть впевненості Китаю в бажанні військовим шляхом здобути Тайвань. Тому війна в Україні є важливою і для США, так і для всього світу, бо саме від кінцевого результату залежить, яким саме буде ХХІ століття – століттям розвитку чи постійних військових конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Deloitte I. Demographics by spotlight, by country // Voice of Asia. Third Edition. 2017.
2. Diamond J. Kollaps // Warum Gesellschaften überleben oder untergehen. ISBN: 9783100139047.
3. Fischer T. Alte Seemacht mit neuen Ambitionen // Neue Zürcher Zeitung. 2017. P.5.
4. Grill B. Überall in Afrika // Die Zeit No. 7. 2010. P.2.
5. Gross J. Das kaufen wir euch ab // Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung. 2009. P.53.
6. Hagelüken A. Der reichste Mensch fordert eine neue Steuer // Süddeutsche Zeitung. No. 43/17. 2017. P.17.
7. Hooker D. The Grand Strategy of the United States // Strategic Monograph - Institute for National Strategic Studies National Defense University. 2014.
8. Kolonko P. Seide und Zement // Frankfurter Allgemeine Zeitung. 2017. P.5.
9. Konzernatlas. Daten und Fakten über die Lebensmittel // Agrarindustrie. 2017. P.1.
10. Auflage J. China erkaufte sich Ruhe im Hinterhof // Neue Zürcher Zeitung. 2017. P.5.
11. Hardenberg von C. Die Chinesen verschwinden // Financial Times Deutschland. 2010. P.13.
12. Бжезинский З. Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство. Пер. с англ. Москва: Международные отношения. 2005. 288 с.
13. Завадський В. М., Іваненко В. А. Роль та місце України в геополітичних концепціях США // Історичні і політологічні дослідження. 2013. С. 319–324.
14. Ковалюк Р. Т. Збігнев Бжезинський : геополітичний прогноз України // Вісник міжнародних відносин. Вип. 5. 2007. С. 1–12. URL: <http://vmv.kyumu.edu.ua/series/vmv/vipusk5/2>. (дата звернення: 27.10.2022).
15. Brzezinski Z. Agenda for Constructive American-Chinese Dialogue Huge // People. URL: http://en.people.cn/200603/20/eng20060320_251953.html.
16. Scowcroft B. America and the World // Conversations on the Future of American Foreign. New York : Basic Books, 2008. 291 p.
17. Blair B. Geopolitically Speaking: Interview with Zbigniew Brzezinski // Azerbaijan International. №3–4. 1995. P. 20–22.

- 18.Brzezinski Z. How Ukraine Can Return Crimea. URL: <https://inukraine.eu/2017/04/16/brzezinskiexplained-how-ukraine-can-return-crimea>. (дата звернення: 29.10.2022).
- 19.Brzezinski honored for championing Ukrainian cause // Ukrweekly. URL: <http://www.ukrweekly.com/old/archive/2000/170003.shtml>. (дата звернення: 27.10.2022).
- 20.Brzezinski Z. We Are Already in a Cold War // Spiegel. URL: <http://www.spiegel.de/international/world/interview-with-zbigniew-brzezinski-on-russia-and-ukraine-a-1041795.html>. (дата звернення: 21.10.2022).
- 21.Brzezinski Z. A geostrategy for Eurasia. URL: <http://www.comw.org/pda/fulltext/9709brzezinski.html>. (дата звернення: 12.11.2022).
- 22.Brzezinski Z. Confronting Russian Chauvinism // American interest. URL: <https://www.the-american-interest.com/2014/06/27/confronting-russian-chauvinism>. (дата звернення: 12.11.2022).
- 23.Brzezinski Z. Out of Control: Global Turmoil on the Eve of the 21st Century. New York: Touchstone, 1995. 256 p.
- 24.Brzezinski Z. Putin's three choices on Ukraine // Washington post. URL: https://www.washingtonpost.com/opinions/zbigniewbrzezinski-putins-three-choices-on-ukraine/2014/07/08/ba1e62ae-0620-11e4-a0ddf2b22a257353_story.html?utm_term=.39709a540342. (дата звернення: 15.11.2022).
- 25.Brzezinski Z. The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives. New York: Basic Books, 1997. 223 p.
- 26.Brzezinski Z. Ukraine in NATO could cause more harm than good. URL: <http://www.thenews.pl/1/10/Artykul/190135,Brzezinski-Ukraine-in-NATO-could-cause-more-harm-than-good.uckuck>. (дата звернення: 12.11.2022).
- 27.Галака С.П. Українсько-американська хартія партнерства, дружби і співробітництва 1994 // Українська дипломатична енциклопедія : у 2 т. / ред. кол.: Л. В. Губерський та ін. К. : Знання України, 2004. Т. 2. 812 с.
- 28.Глава держави провів зустріч із заступником Держсекретаря США // Дзеркало тижня. 2015.

29. Стайнберг Д. Ми не продаємо інтересів інших народів // Дзеркало тижня. 2009.
30. Досягнуто домовленості про створення Українсько-Американської Комісії зі стратегічного партнерства // Українська правда. 2005.
31. A resolution calling for the release from prison of former Prime Minister of Ukraine Yulia Tymoshenko: United States Senate. S.RES.466. 2012.
32. Сенат США схвалив резолюцію по Україні // Українська правда. 2012.
33. МЗС: резолюція Сенату США прийнята за сумнівною процедурою // Українська правда. 2013.
34. Сенат США ухвалив резолюцію з погрозами Януковичу і Ко // Українська правда 2015.
35. Aslund A. Central Bank Chief's Political Ouster Discredits Ukraine // Atlantic Council. 2022.
36. President Obama Signs Ukraine Freedom Support Act of 2014 // Washington post. 2014
37. Ковальський Б. П. Основні напрями співпраці між Україною та Сполученими Штатами Америки (1991–2017) // Сторінки історії: збірник наукових праць/ 2018. С. 213–225.
38. З Угорщини в Україну в рамках навчань зайшла техніка збройних сил США // Українська правда. 2015.
39. Харченко Т. Історична подія: Відкриття у Вашингтоні «Меморіалу Жертвам Голодомору» // Голос Америки. 2015.
40. У Вашингтоні відбулося урочисте відкриття меморіалу жертвам Голодомору в Україні 1932-1933 рр.. Вашингтон, США: Посольство України в США. 2015.
41. До України вперше прибуває торгова місія з 12-ти великих компаній США // Національний промисловий портал. URL: <http://uprom.info>. (дата звернення: 14.11.2022).
42. Бегма В., Шемаєв В., Радов Д. Нові напрями військово-технічного співробітництва Україна – США // Стратегічні пріоритети. 2019. С. 76–82.
43. Васильченко О. Зовнішньополітичний дискурс адміністрації Барака Обами в контексті сучасного сприйняття американським суспільством політичних подій в Україні // Американська історія та політика. 2016. С. 11–18.

44. Годлюк А. Стратегічне партнерство в форматі особливих відносин між Україною і США // Американська історія та політика. 2016. С. 27–40.
45. Дорош Л. Новітній пріоритет співпраці України та США : союзні відносини // Українська національна ідея : реалії та перспективи розвитку. 2015. С. 95–101.
46. Дудко І. Феномен стратегічного партнерства США і України: ретроспектива і сучасність // Актуальні проблеми всесвітньої історії: стратегії партнерства і співробітництва в міжнародних відносинах: Збірник наукових праць. К., 2015. С. 57–67.
47. Жильцов С. С. Политика США в отношении Украины (1991–2012) // Вестник РУДН. Серия: Политология. 2014. С. 20–35.
48. Курылёв К. П. Украина во внешнеполитической стратегии США // Постсоветские исследования. 2018. С. 251–258.
49. Манчуленко О. Г. Україна в зовнішній політиці США: аспекти фінансово-технічної допомоги // Гілея: науковий вісник. 2016. Вип. 109. С. 369–373.
50. Середюк Н. Стратегічне партнерство Україна // США. Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Серія: міжнародні відносини. 2017. Вип. 1 (46). С. 34–38.
51. Україна в безпековій політиці США // Аналітична записка НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/ukraina-v-bezpekovi-y-politici-ssha-analitichna-zapiska>. (дата звернення: 10.10.2022).
52. Чмырева В. А. Анализ внешнеполитической практики США в отношении Украины (2014–2017) // Современная научная мысль. 2018. №5. С. 153–160.
53. Чумак К. О. Зовнішньополітичні пріоритети США у період другої адміністрації Барака Обами // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Серія: політичні науки. 2017. Вип. 16. С. 30–36.
54. Kosar K. Congress and Foreign Affairs: Reasserting the Power of the First Branch // Street Institute. 2020. 64 pp.
55. R. Pruessen. The U.S. Capitol Raid Exposes the Myth and Pathology of American Exceptionalism // The Conversation. 2021.
56. Taylor A. Trump's Stop the Steal Message Finds an International Audience among Conspiracy Theorists and Suspected Cults // Washington Post. 2021.

57. Tucker P. China, Russia, Iran Spin Capitol Insurrection, As Allies Lamented the Disgraceful Scene, Adversaries Used Wednesday's Riot to Attack U.S. Democracy // Defense One. 2021.
58. Anderson E. This Is Not America: Europe Reacts as Trump Supporters Riot in US Capital, National and EU Leaders Call for Democracy to be Respected // Politico. 2021.
59. Arvin A. How the World Is Reacting to the Storming of the US Capitol, World Leaders Express Shock, Condemnation, and Schadenfreude about the Insurrection at the US Capitol // Vox. 2021.
60. Bennhold K. America's Friends and Foes Express Horror as Capitol Attack Shakes the World, Global Leaders Watched Live as a Mob Stormed the U.S. Capitol, and Many Saw It as a Warning to Global Democracies, Placing the Blame Squarely on President Trump // New York Times. 2021.
61. Carpen T. Joe Biden's Foreign Policy Dream Team Is Disappointing, Surveying the Views of the Biden Foreign Policy Team, One Is Struck by the Extent of Utterly Conventional Thinking // National Interest. 2021.
62. Anthony H. Cordesman with the assistance of Grace Hwang, The Biden Transition and U.S. Competition with China and Russia: The Crisis-Driven Need to Change // U.S. Strategy, Center for Strategic and International Studies. 2021. 211 pp.
63. Historical surveys of Ukraine include Orest Subtelny, Ukraine: A History, 4th ed. New York, 2015.
64. Ukraine's Government Reshuffle Raises Concerns over Reform Agenda // Kyiv Post 2022.
65. Prince T. Zelenskiy's Big Move: Will New Brains And New Hearts Revive the Same Old Problems in Ukraine? // Bloomberg. 2020.
66. Assessment of Authorities Activities and Reaction to Current Events // Kyiv Institute of International Sociology. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=920&page=1&t=1>. (дата звернення: 11.11.2022).
67. Manthorpe R. From the Fires of Revolution, Ukraine Is Reinventing Government // Washington post. 2018.

- 68.Rabinovych M. Achievements and Challenges of Ukraine's Local Governance Reform, Kennan Institute, and Melinda Haring, Finally Some Good News from Ukraine // Atlantic Council. 2018.
- 69.Mefford B. Winners and Losers of Ukraine's Local Elections // Atlantic Council. 2020.
- 70.Fedoriv I. Ukraine's Local Elections: A Reality Check for Decentralization and Electoral Reforms // Kennan Institute.2021.
- 71.Looking Back at Ukraine's 2019: A New Government at the Center of Attention // Hromadske International. 2019.
- 72.Atlamazoglou S. Putin's Next Problem: Russia Is Getting Hit with Tougher Sanctions // 19fortyfive. URL: <https://www.19fortyfive.com/2022/04/putins-next-problem-russia-is-getting-hit-withtougher-sanctions>. (дата звернення: 14.10.2022).
- 73.Altman H. Sanctions Are Strangling Russia's Weapons Supply Chain // The Warzone. URL: <https://www.thedrive.com/the-war-zone/sanctions-are-strangling-russias-weapons-supplychain>. (дата звернення: 15.10.2022).
- 74.Davis D. Why Russia Has Failed to Win the Battle for Donbas // 19fortyfive. 2022. URL: <https://www.19fortyfive.com/2022/05/why-russia-has-failed-to-win-the-battle-for-donbas>. (дата звернення: 14.11.2022).
- 75.Kasapoğlu C. A Winning Strategy in Ukraine // Hudson Institute. URL: <https://www.hudson.org/research/17637-a-winning-strategy-in-ukraine>. (дата звернення: 13.11.2022).
- 76.Kim L. Putin's Colossal Intelligence Failure // Wilson Center. URL: <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/putins-colossal-intelligence-failure>. (дата звернення: 12.11.2022).
- 77.Nouwens M. China's Difficult Balancing Act in Russia-Ukraine Crisis // IISS Analysis. 2022. URL: <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2022/03/chinas-difficult-balancing-act-in-russia-ukrainecrisis>. (дата звернення: 25.10.2022).
- 78.Roberts C. Revelations about Russia's Nuclear Deterrence Policy // War on the Rocks. URL: <https://warontherocks.com/2020/06/revelations-about-russias-nuclear-deterrence-policy>. (дата звернення: 8.11.2022).

- 79.Roth A. Putin ties Ukraine invasion to second world war in Victory Day speech // The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/may/09/putin-ties-ukraine-invasionsecond-world-war-victory-day-speech-russia>. (дата звернення: 15.11.2022).
- 80.Ryan M. Russia planning to annex new areas of Ukraine, U.S. intelligence finds // Washington Post. <https://www.washingtonpost.com/nationalsecurity/2022/05/02/russian-annex>. (дата звернення: 15.11.2022).
- 81.Strumpf D. Chinese Tech Giants Quietly Retreat from Doing Business with Russia // Wall Street Journal. URL: <https://www.wsj.com/articles/chinese-tech-giants-quietly-stop-doingbusiness-with-russia-11651845795>. (дата звернення: 13.10.2022).
- 82.Swanson A. Ukraine Invasion Threatens Global Wheat Supply // The New York Times. URL: <https://www.nytimes.com/2022/02/24/business/ukraine-russia-wheat-prices.html>. (дата звернення: 12.11.2022).